БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

№ 58 (4950)
ВОСКРЕСЕНЬЕ
МАРТЫН
17
1946 он

Сэн 20 мүнгэн

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи Сесси

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй 1946 оной мартын 15-ай хамтын заседани тухай

Мартын 15-да, үдэшын 7 часта, Кремльдэ, Кремлевскэ Ехэ ордон соо Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани болобо.

Түрүүлжэ һуугша—Соведэй Союзай түрүүлэгшэ депутат А. А. Жданов болбол 1946—1950 онуудта СССР-эй Арадай ажахые һэргээн бодхоолгын ба хүгжөөлгын табанжэлэй түсэб тухай элидхэл тухай түлөө СССР-эй Госпланай Түрүүлэгшэ депутат Н. А. ВОЗНЕСЕНСКИЙ гэгшэдэ үгэ үгэбэ.

Депутат Вознесенскиин элидхэлэй тухай, Верховно Соведэй тогтооһон гурим ёһоор, табанжэлэй түсэб тухай ашаглалые хэлсэн үзэлгэ ба хуули абалга болбол Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй тус тусайнь заседанинуд дээрэ болохо гэжэ Түрүүлэгшэ дуулгана.

Саашадаа СССР-эй Верховно Совет болбол СССР-эй правительствые—СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведые байгуулга тухай зүбшэн хэлсэгдэхэ зүйлнүүдэй 5-дахи пунктые хаража үзэлгэдэ ороно.

Түрүүлэгшэ болбол СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшэ депутат И. В. СТАЛИНАЙ мэдүүлгые уншана:

«СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседаниин түрүүлэгшэ нүхэр А. А. Ждановта.

СССР-эй Правительствые байгуулха тухай асуудалые СССР-эй Верховно Соведэй үзэлгэдэ табигдаһантай хамта, Арадай Комиссарнарай Совет болбол өөрынгөө полномочинуудые хүрэһэн дээрэ тоолоод, өөрынгөө эрхэ түлөөлэлгэнүүдые Верховно Соведтэ тушаана.

СССР-эй Арадай Комиссарнарай Совет болбол энээн тухай Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведэй мэдээндэ хүргэхые танилсгуйна.

СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшэ И. СТАЛИН.

1946 оной мартын 15».

Депутат М. С. ГРЕЧУХА гэгшын дурадхалаар СССР-эй Верховно Совет болбол иимэ тогтоол нэгэн дуугаар абана:

«Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Совет болбол СССР-эй Верховно Соведтэ өөрынгөө эрхэ түлөөлэлгэнүүдые СССР-эй Правительствын тушааһан тухай СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшын мэдүүлгые абажа, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Арадай Комиссарнарай Түрүүлэгшэ нүхэр Иосиф Виссарионович Сталинда СССР-эй правительствын состав тухай дурадхалые Верховно Соведтэ оруулхые даалгана».

СССР-эй правительствые байгуулха тухай асуудалые зүбшэн хэлсэхэтэй хамта депутат Н. М. ШВЕРНИК болбол СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведые СССР-эй Министрнүүдэй Совет болгон, союзна ба автономно республикануудай Арадай Комиссарнарай Соведүүдые союзна ба автономно республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд болгон шэнэдхэн байгуулха тухай дурадхал Верховно Соведэй үзэмжэдэ оруулна.

СССР-эй Верховно Совет болбол палатануудай тус тусай голосованяар статьянуудаар ба бүхыдэнь нэгэн дуугаар тогтоохонь:

«1. СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведые СССР-эй Министрнүүдэй Совет болгон ба СССР-эй Арадай Комиссарнадуудые СССР-эй Министерствонууд болгон шэнэдхэн байгуулха. Энээнтэй тааралдуулан СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ гэжэ, СССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонорые СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшонор гэжэ ба СССР-эй Арадай Комиссарнарые СССР-эй Министрнүүд гэжэ саашадаа нэрлэхэ.

2. Союзна ба автономно республикануудай Арадай Комиссарнарай Соведүүдые союзна ба автономно республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд болгон ба союзна ба автономно республикануудай Арадай Комиссарнадуудые союзна ба автономно Республикануудай Министерствонууд болгон шэнэдхэн байгуулха. Энээнтэй тааралдуулан союзна ба автономно республиканудай Арадай Комиссарнарай Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрые союзна ба автономно республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэр гэжэ, союзна ба автономно республиканудай Арадай Комиссарнарай Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй орлогшонорые союзна ба автономно республиканудай Министрнүүдэй Соведүүдэй Түрүүлэгшэнэрэй орлогшонор ба союзна ба автономно республиканудай Арадай Комиссарнарые союзна ба автономно республиканудай Министрнүүд гэжэ саашадаа нэрлэхэ.

3. СССР-эй Конституциин таарамжатай статьянуудта шухала хубилалтануудые оруулха».

Ингэжэ Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй хамтын заседани дүүрэбэ.

Союзай Соведэй Мандатна Комиссиин түрүүлэгшэ депутат Н. С. ПАТОЛИЧЕВОЙ элидхэл

—Нүхэд депутадууд! СССР-эй Конституциин 50-дахи статьягай үндэһөөр Союзай Соведээр һунгагдаһан Мандатна комисси хадаа Союзай Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые шалгаба. Союзай Соведэй Мандатна Комисси болбол һунгуулиин Центральна Комиссиин үгэһэн депутадуудта кандидадуудые регистрацилһан протоколнуудые ба һунгуулиин окружной комиссинуудай голосованиин протоколнуудые хаража үзэбэ. Депутат бүхэнэй бүхы документнүүдые амяар амяарынь шалгажа үзэһэнэй һүүлээр, Союзай Соведэй депутадуудай һунгалта СССР-эй Конституцитай ба «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай Дуримтэй» нарин нягтаар зохилдуулжа бүхы 682 һунгуулиин округуудаар үнгэрэгдэбэ. Союзай Соведтэ депутадуудые һунгаһан ябадалые али нэгэн округто ажаг һэжэгтэй болохо байһан тиимэ гомдолнууд ба мэдүүлгэнүүд һунгуулиин окружной комиссинуудта ба һунгуулиин Центральна Комиссида ороогүй байна гэжэ Мандатна комисси тодорхойлбо. Тиимэ дээрэһээ али нэгэн һунгуулиин округто һунгуулиие кассировалха ямаршье шалтаг байхагүй.

Союзай Соведэй депутадуудай состав тухай хэлэжэ үгэхые зүбшөөрыт. Союзай Соведэй депутадуудай дунда хүдэлмэришэд—287 хүн гэхэ гү, али 42 процентнь болоно. Хүдэлмэришэдэй 231 хүниинь партийна, советскэ, ажахын, сэрэгэй ба олонитын ажалда ябана. Союзай Соведэй депутадуудай составта таряашад—151 хүн гэхэ гү, али 22 процент болоно. Таряашадай дундаһаа 57 хүниинь партийна, советскэ, ажахын, сэрэгэй ба бусад ажалда ябана, бэшэниинь хүдөө ажал дээрэ бэеэрээ хабаадажа байдаг, тэдэнэй 44-ниинь—колхозуудай түрүүлэгшэнэр болоно.

Союзай Соведтэ һунгагдаһан 682 депутадуудай дунда 576 депутадууд Бүхэсоюзна Коммунистическэ (большевигүүдэй) Партиин членүүд ба 106 [illegible] депутадууд партийнабэшэ хүнүүд байна. Союзай Соведэй депутадуудаар 169 партийна ба олонитын хүдэлмэрилэгшэд, 198 советскэ хүдэлмэрилэгшэд, 41 ажахын хүдэлмэрилэгшэд, наука ба культурын 57 хүдэлмэрилэгшэд һунгагдаба. Союзай Соведэй составта советскэ наукын олон элитэ ажал-ябуулагшад бии.

Нүхэр Сталин манай Эхэ оронойхүсэ шадалые улам саашадань хүгжөөхэ хэрэгтэ наукын ухаашанарые үндэр дээрэ сэгнээд, манай эрдэмтэд манай оронойсаадахи наукын түйлалтануудые гансахан хүсэхэ тэды бэшэ, харин ойрын саг соо ахижа шадаха байһандань этигэнэбди гэжэ хэлэһэн байгаа.

Советскэ арад зон, советскэ гүрэн энэ зорилые шиидхэхэдэнь эрдэм ухаатанда али бүхы туһаламжа үзүүлжэ байна. Эрдэм ухаатан манайда арад зондо тон ехэ хүндэтэй байдаг. 18 академигууд, манай оронойэлитэ эрдэм ухаатан Союзай Соведэй депутадууд боложо һунгагдаа. Тэдэнэй нэрэ алдар ба ажал хэрэгынь бүхы дэлхэйдэ элитэ болоо.

Союзай Соведэй депутадуудай составта—алдарта конструкторнууд, уранзохёолшод, искусствын хүдэлмэрилэгшэд бии.

Нүхэд депутадууд! һунгагдаһан депутадуудай состав дээрэһээ манай гүрэнэй олонациональна шанартай байһаниинь харагдана. Үнгэрһэн 8 жэл соо манай орон соо һуужа байһан арад зоной хоорондохи хани холбоон бүхэжэбэ.

«Советскэ гүрэнэй байгуулалта олонациональна гүрэнэй үльгэр жэшээ болоод үтөө, советскэ гүрэнэй байгуулалта хадаа национальна асуудал болбол нацануудай хани холбооной проблемые оңсо ямаршье олонациональна гүрэнэйхидэ ерэходоо үлүү һайнаар шиидхэһэн гүрэнэй эмхидхэлэй тиимэ системэ болоно» гэжэ нүхэр Сталин хэлэнэ.

Энэ хадаа Союзай Соведэй национальна состав дээрэһээ элитэ болоно, тэндэ Советскэ Союз соо һуужа байһан олон яһатан бии байха юм.

Сэрэг дайнай газар дээрэ Советскэ Союзай арадуудай өөрынгөө социалистическэ Эсэгэ оронииие фашистска һүйдхэлшэдһөө хамгаалхадаа адхаһан шуһан хадаа манай Эхэ оронойарадуудай агууехэ хани холбоо болон ахадүүгэй харилсаае улам ехээр бүхэжүүлбэ.

Нүхэд депутадууд! СССР-эй Верховно Соведэй Союзай Соведтэ манай геройческэ Улаан Армиин олон түлөөлэгшэд—тэрэнэй алдарта сэрэгшэд, тэрэнэй сэрэгэй начальнигууд, тэрэнэй алдарта полководецууд, тэрэнэй генералнууд ба маршалнууд бии. Советскэ арад зон засаг түрынгөө Верховно органдо тэдэниие һунгахадаа, хатуу шэрүүн тэмсэл соо Баруун тээ ба Зүүн тээ дайсаниие дараһан манай Эсэгэ оронойнэрэ хүнэ ба бэеэ даанхай байдалые аршалжа абаһан ба фашистска зэрлиг, бүдүүлиг ябадалһаа болбосоронги дэлхэйе абаржа гараһан түрэл Улаан Армидаа хизаарлашагүй дуратай байһанаа харуулһан байна. **(Нэрьемэ альга ташалган).**

Нүхэд депутадууд! Союзай Соведэй депутадуудай дунда 116 эхэнэрнүүд бии. Советскэ гүрэн соо эхэнэрнүүд гүрэнэй ба олонитын ажабайдалай бүхы һалбаринууд дээрэ эрэшүүлтэй адли эрхэтэй байһанайнь эли тодо гэршэ хадаа энэ болоно. Эсэгэ оронооо хамгаалгын агууехэ дайн соо Советскэ Союзай эхэнэрнүүд гайхамшагта ехэ үүргэ дүүргэһэн байна. Манай эхэнэрнүүд фронтнууд дээрэ, заводской станогуудай дэргэдэ ба колхозно полинууд дээрэ манай дайсаниие илахын түлөө эрэлхэг зоригтойгоор ба эрид шангаар тэмсэжэ байһан юм. Гансал советскэ байгуулалта халаа эхэнэрнүүдэй творческо үүсхэл зоригые иимэ ехээр үргэжэ эхэнэр стахановецуудые, эхэнэрнүүд—Советскэ Союзай Геройнуудые, эхэнэрнүүд—Сталинска шагналай лауреадуудые, эхэнэрнүүд—гүрэнэй ба олонитын ажал-ябуулагшадые ургуулжа шадаха байна.

Союзай Соведэй депутадуудай дунда 535 депутадууд гэхэ гү, али 78 процентнь Советскэ Союзай орденууд ба медальнуудаар шагнагдаһан байна. 48 депутадууд Советскэ Союзай Геройнэр болоно, тэдэнэй 11 депутадуудынь—Советскэ Союзай хоёрдахин Герой болоһон ба гурбан депутат—Советскэ Союзай гурбадахин Герой болоһон байна. **(Альга ташалган).** Союзай Соведэй 39 депутадууд Социалистическэ Ажалай Геройнууд, 19 депутадууд—Сталинска шагналай лауреадууд байна.

Союзай Соведэй депутадуудай дунда дээдэ һургуулитай хүнүүд 250, дүүрэн бэшэ дээдэ һургуулитай хүнүүд 39 ба дунда һургуулитай хүнүүд 160 болоно. Иимэ болохолоороо Союзай Соведэй депутадуудай гурбанай хоёр хубинь дээдэ ба дунда һургуулитай байна. Дээдэ һургуулитай депутадуудай тоодо инженернүүд, педагогууд, экономистнууд, агрономууд, врачууд ба бусад специальностьнууд оролсоно.

Наһанай состав тухай мэдээнүүдые харуулхам: Союзай Соведэй депутадууднаа 23-һаа 25 наһа хүртэр—12 хүн, 26-һаа 35 наһа хүртэр—97 хүн, 36-һаа 40 наһа хүртэр—176 хүн, 41-һээ 45 наһа хүртэр—194 хүн, 46-һаа 50 наһа хүртэр—114 хүн, 50-һаа дээшэ наһатай хүнүүд—89 болоно.

Нүхэд депутадууд! 1946 оной февралиин 10-да, СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтануудай үедэ, ниитэ тоогой 101.717.686 һунгагшадһаа СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые һунгаха һунгалтада 101.450.936 хүн гэхэ гү, али регистрацида ороһон һунгагшадай ниитэ тоогой 99.7 процентнь хабаадаһан байна.

Союзай Соведэй һунгалта болоходо һунгуулиин бүхы округуудаар коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө 100.621.225 һунгагшад голосовалаа, тэрэнь голосованида хабаадалсаһан бүхы һунгагшадай тоогой 99,18 процент болоно. Энэ хадаа һунгагшадай дэлхэй дээрэ үзэгдөө дуулдаагүй этибхи тухай, үнгэрһэн һунгалтануудай үнэхөөрөө бүгэдэарадай шанартай байһан тухай гэршэлжэ үгэнэ. Советскэ арад зон коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө нэгэн дуугаар голосовалхадаа советскэ правительствын политикые хүсэд дүүрэнээр дэмжэн һайшаажа байһанаа, Ленин—Сталинай партида хизаарлашагүйгөөр этигэн найдажа байһанаа мэдүүлһэн байна. **(Нэрьемэ альга ташалган).**

«Дайн болбол,—гэжэ нүхэр Сталин хэлэнэ,—манай советскэ байгуулалтада, манай гүрэндэ, манай правительстводо, манай Коммунистическэ партида экзамен шэнгиин юумэ хэһэн ба тэдэнэй хүдэлмэриин дүнгүүдые гаргажа: танай хүнүүд ба эмхи зургаанууд, тэдэнэй хэрэгүүд ба үдэр сагууд элэ байна,—тэдэнэйрэ анхаралтайгаар хаража абагты, тэдэнэй хэрэг ажалаарынь үгэхэ юумыень үгэгты,—гэжэ бидэнэртэ хэлэһэн шэнги байна».

Советскэ олонитын байгуулалта дайн сэрэгэй айхабтар шэрүүн шанга шалгалтаһаа нэрэ түрэтэйгөөр гараад, өөрынгөө бата бүхэ голтой байһаниие гэршэлэбэ. Манай гүрэнэй хүтэлбэрилхы хүсэн болохо коммунистическэ парти хадаа арад зоной этигэл найдабари ба болод хүсэлые харюулаа. Дайн сэрэгэй хатуу шэрүүн шалгалтанууд соогуур гараһан ба тэрэнэй айхабтар хэсүү хүндэ бэрхэшээлнүүдые дабажа гараһан советскэ арад Бүхэсоюзна Коммунистическэ (большевигүүдэй) Партиие, өөрынгөө вождь ба багша нүхэр Сталиниие тойрон жагсанги байһанаа, эбдэршэгүй морально-политическэ нэгэдэлээ СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтануудай үедэ харуулаа. **(Нэрьемэ альга ташалган).**

Нүхэд депутадууд! Манай орон нүхэр Сталинай хүтэлбэри доро ябажа дайн сэрэгһээ улам бүри хүсэн түгэс болоод гараа. Верховно Соведэй Сесси 1946—1950 онуудта СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ табанжэлэй түсэбые зүбшэн хэлсээд, баталха ёһотой байна. Бидэнэр оронойгоо гэмтэһэн районуудые һэргээн бодхоохо, ажаүйлэдбэри ба хүдөө-ажалай сэрэгэй урда тээхи хэмжээ тогтоохо ба нигээд тэрэ хэмжээе нилээд ехэ ба бага хэмжээгээр ахижа гараха зорилготой байнабди.

Нүхэр Сталин мүн холо саг соо хэгдэхэ зорилтые бидэнэй урда табиһан байна гэбэл: манай ажаүйлэдбэриин хэмжээе сэрэгэй урда тээхи хэмжээнтэй жэшээлбэл гурбадахин үргэхэ арга-боломжо бидэнэртэ олгохо байһан арадай ажахын шэнэ хүсэн түгэлдэр дэбжэлтые эмхидхэхэ ябадал болоно.

Манай орон шэнэ агууехэ дэбжэлтэдэ ошожо ябана, тиин манай Эхэ оронойхүсэн шадалые улам саашадань бүхэжүүлхэ замаар урагшаа торон тогтонгүй ябахаламнай ямаршье хүсэн һаад тойбо татажа шадахагүй.

Манай арад хадаа илалта туйлахын тула, манай агууехэ вождь ба багша нүхэр Сталинай табиһан зорилгонуудые бэелүүлхын тула дайн сэрэгэй жэлнүүдэйхидэ адли тиимэ нугаршагүй хатуу зоригоор дүүрэн байна. **(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалган).**

Нүхэд депутадууд! Союзай Соведэй депутадуудай эрхэ түлөөлэлгые шалгаһанай эсэстэ Союзай Соведэй Мандатна Комисси болбол доорох дурсагдаһан шиидхэбэри абаад, танай үзэмжэдэ табина.

«Союзай Соведэй һунгалтанууд тушаа Центральна һунгуулиин Комиссиин үгэһэн һунгуулиин бүхы документнүүд ба материалнуудые депутат бүхэндэ амяар амяарынь шалгажа үзөөд Союзай Соведэй Мандатна комисси иигэжэ тогтооно:

1. Союзай Соведэй депутадуудые һунгаха һунгалта бүхы 682 һунгуулиин округуудаар СССР-эй Конституцитай ба «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай Дуримтэй» дүүрэн зохилдуулагдажа, тэдэнэй үндэһөөр хэгдэбэ.

2. Али нэгэн һунгуулиин округоор һунгалтые кассировалхын тула ямаршье үндэһэ баримтанууд үгы ба мүн баһа Союзай Соведэй депутадуудые һунгахада Конституци ба «һунгалтанууд тухай Дуримые» эбдэһэн тушаа ямаршье гомдол ба мэдүүлгэнүүд һунгуулиин округуудта ба Центральна һунгуулиин Комиссида үгы байна.

Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор Мандатна Комисси болбол Центральна һунгуулиин Комиссиар регистрацилагдажа, «Известия» газетэдэ 1946 оной февралиин 14-дэ 40-дэхи номерто тунхаглагдаһан спискэй ёһоор Союзай Соведэй бүхы депутадуудай эрхэ түлөөлэлгын зүб байһаниие мэдэрнэ». **(Нэрьемэ, үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалган).**

Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комиссиин түрүүлэгшэ депутат нүхэр П. А. ШАРИЯ гэгшын элидхэл

Нүхэд депутадууд! Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комисси болбол 1946 оной февралиин 10-да Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудай түлөөлэлгэнүүдые Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Конституциин 50-дахи статьягай үндэһөөр шалгажа үзөөд, өөрынгөө элидхэлые Национальностьнуудай Соведэй Сессиин хаража үзэлгэ ба баталалгада табина.

СССР-эй Конституцитай тааралдуулан СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар Национальностьнуудай Соведтэ депутадуудые һунгахын түлөө 657 һунгуулиин округууд байгуулагдажа, тэдэндэ коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадууд регистрацилагдаһан байгаа. Энэ оной февралиин 10-да ехэхэн политическэ дэбжэлтын эрхэ байдалда бүхы 657 һунгуулиин округуудаар һунгалтанууд болоод, манай оронойхүдэлмэришэд, колхозникууд ба интеллигенциин олон тоото организацинуудай нэгэн һаналаараа дэбжүүлһэн коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой бүхы кандидадууд СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд болгогдон һунгагдаһан байгаа. **(Нэрьемэ альга ташалганууд).**

Национальностьнуудай Соведтэ хэһэн һунгалтанууд тушаа депутат бүхэндэ амяарынь Центральна һунгуулиин Комиссиин хүргэһэн бүхы материалнуудые шалгажа үзөөд, Мандатна Комисси болбол бүхы 657 һунгуулиин округуудаар һунгалтанууд хадаа СССР-эй Конституци ба СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай Дуримтэй хүсэд тааралдуулагдан үнгэрэгдөө гэжэ ба Конституциие гү, али һунгалтануудые хэхэ тухай Дуримые Национальностьнуудай Соведтэ депутадуудые һунгахадаа эбдэһэн тухай ямаршье гомдол ба мэдүүлгэнүүд һунгуулиин округуударшье мүн баһа Центральна һунгуулиин Комиссидашье үгы байна гэжэ тогтообо. Энээнэй үндэһөөр Мандатна Комисси болбол Центральна һунгуулиин Комиссида регистрацилагдаһан Национальностьнуудай Соведэй бүхы депутадуудай түлөөлэлгэнүүдые зүб гэжэ тоолобо. Дайсанай ушаруулһан хатуу шанга дайнай үзэгдөөгүй шалгалтанууд соогуур нэрэтэй түрэтэйгөөр дабажа гараһан советскэ арад болбол коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө нэгэн хүн шэнгеэр голосовалжа, өөрынгөө хэлбэришэгүй морально-политическэ нэгэдэлые, большевистскэ партиие, өөрынгөө агууехэ вождь ба багша нүхэр Сталиниие тойрон эбдэршэгүйгөөр жагсаһанаа дахин эли тодоор харуулба. **(Нэрьемэ альга ташалганууд).**

Бүхы һунгагшадта Бүхэсоюзна Коммунистическэ (большевигүүдэй) Партиин Центральна Комитедэй хандалга соо иигэжэ хэлэгдэһэн байгаа:

«Мүнөө болохоёо байгаа һунгалтада большевигүүдэй парти болбол мүн лэ партийнабэшэ хүдэлмэришэнтэй, таряашантай ба интеллигенцитэй нэгэдэмэл блок, нягта холбоо хэжэ оробо. Мүн үнгэрһэн һунгуулиин кампанилал адляар парти болбол һунгалтада профессиональна союзуудтай, комсомолтой ба ажалшадай бусад организацинууд болон обществонуудтай хамта срэжэ ябана.

СССР-эй Верховно Соведтэ хэхээ байһан һунгалтада һунгагшад халаа коммунистическэ партида мүн лэ этигэн найдажа, тэрээнэй политикые һайшааха байха гэжэ коммунистнуудай парти болом жолно. Бүхы һунгагшад халаа партийнабэшэ хүнүүдтэй хамтаржа коммунистическэ партиин дэбжүүлһэн депутадуудай кандидадуудай түлөө, коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө голосовалха байха гэжэ коммунистнуудай парти найдана».

Манай Эхэ оронойажалшад ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй хандалгые большевигүүдэй партида нэгэн һаналаар этигэн найдаһанаараа харюулба.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудые һунгаһанай дүнгүүдые харуулһан ба большевистскэ партиин болон советскэ правительствын политикые дэмжэлгэдэ советскэ арадай хүсэд нэгэн һаналтай байһаниие харуулһан хэдэн тоонууд иимэ байна.

Национальностьнуудай Соведтэ һунгалтануудые хэхэ бүхы 657 һунгуулиин округуудаар голосованида бүхы Советскэ Союз дотор регистрацилагдаһан 101.717.686 һунгагшадай бүхы тооһоо 101.450.936 һунгагшад хабаадаһан байна. Коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй сталинска блогой кандидадуудай түлөө 100.603.567 һунгагшад голосовалжа, энэнь голосованида хабаадаһан һунгагшадай бүхы тоогой 99.16 процент болоно. **(Альга ташалганууд).**

Нүхэд депутадууд! Манай гүрэн болбол дэлхэй дээрэхи бүхы гүрэнүүдһээ үлэмжэ олонациональна ба тиихэтэй хамта нэгэдэмэл олонациональна гүрэн болоно, тэндэ национальностьнуудай хоорондохи харилсаанууд нэрэ бүриин тоогоор бэшэ, экономическа ба культурна хүгжэлтын хэмжээгээр бэшэ, шажан шүтэлгэ гү, али ямар нэгэн тэмдэгүүдээр бэшэ, харин национальна эб найрамдалай ба ахадүүгэй хани барисаанай агууехэ ленинско-сталинска идейгээр тодорхойлон тоологдоног юм. **(Альга ташалганууд).**

Арадуудай хани барисаан, национальна дарлалтые ба эрхэгүй ябадалые үндэһөөрынь үгы хэһэн ушар болбол манай советскэ революциин агууехэ дайлалтануудай нэгэн, ленинско-сталинска национальна политикын сэсэн мэргэн байһанай эли тодо гэршэ ба советскэ гүрэнэй хүсэн шадалай шиидхэхы нүхэсэлнүүдэй нэгэн болоно. «СССР-эй арадуудай хоорондохи хани барисаан гэшэ ехэхэн ба серьезно дайлалта мүн. Ушарынь энэ хани барисаанай бии байһан лэ сагта, манай оронойарадууд эрхэ сулөөтэй ба илагдашагүй байха»,—гэжэ нүхэр Сталин хэлэһэн байна. Хүн түрэлхитэнэй түүхэдэ түрүүшынхеэ советскэ орон дотор расануудай тэгшэ эрхэтэй байһан ябадал гансал хэлэгдэнэ бэшэ, харин парти болон правительствоор экономико, политика ба культурын бүхы һалбаринуудта хойно хойноһоон бэелүүлэгдэнэ.

СССР-эй арадуудай сталинска хани барисаанай эбдэршэгүй хүсэн болбол советскэ гүрэндэ агууехэ шалгалтын үедэ хүсэд дүүрэнээр харагдаа һэн. Нүхэр Сталинай онсолон хэлэһэнэй ёһоор, арадуудай хани барисаан хадаа фашистска агрессорнуудта эсэргүү Эсэгэ оронооо хамгаалгын Агууехэ дайнда бүхэлэлхэйн историческа илалта хангаһан шухала условинуудай нэгэн болоно.

1946 оной февралиин 10-да хэгдэһэн Национальностьнуудай Соведэй депутадуудые һунгалтанууд хадаа сэсэн мэргэн ленинско-сталинска национальна политикын хүсэд дүүрэнээр манлаһаниие үшөө дахин харуулаа. Тэдэ хадаа Советскэ Союзай арадуудай хэлбэришэгүй нэгэдэлын, манай агууехэ Социалистическэ Эхэ оронойшэнэ илалтануудай түлөө ажалда ба тэмсэлдэ Ленин—Сталинай туг доро хойшодоошье хододоо хамта байхаа тэдэнэрэй бэлэн байһаниие харуулаа. **(Альга ташалганууд).**

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай состав болбол Советскэ Союзай арадуудай агууехэ хани барисаанай эли тодо гэршэ болоно. Тэрээн соо манай Эхэ орондо ажаһуудаг 49 национальностьнуудай түлөөлэгдэнхэй. Депутадуудай тоодо—ородууд, украинецууд, белоруссууд, азербайджанецууд, грузинууд, армянууд, туркменууд, узбегууд, таджигууд, казахууд, киргизууд, карелнууд, молдаванууд, литовецууд, латышууд, эстонецууд, абхазецууд, осетинууд, татарнууд, коминууд, бурядууд, якудууд, чувашууд, удмуртнууд, башкирнууд, еврейнүүд, мордвинууд, финнүүд, кара-калпагууд, марийецууд, алыгеецууд, тувинецууд, ойродууд, даргинецууд, кумыгууд, аварнууд, хакассууд, венеүүд ба бусад национальностьнуудай түлөөлэгшэд бии.

СССР-эй адли эрхэтэй арадуудай бүл соо аха болохо агууехэ ород арад болбол арадуудай советскэ хани барисаан дотор түсгаар һуури эзэлнэ. **(Нэрьемэ альга ташалганууд).** Манай оронойба бүхы дэлхэйн арадуудай дунда эгээн түрүүлэжэ агууехэ социалистическэ революциие эхилээд, тэрэ болбол хаанта Россиин арадуудай дунда урдань булюу байһан байгаа. Һаан гансал Байн дураараа арсаһан бэшэ, харин урдань дарлагдаһан ба гээгдэн байһан арадуудта ажахын, политическа ба культурна түргэн хүгжэлтын хэрэгтэ эсэнэ сусашагүйгөөр бүхы хэмжээнэй туһаламжа хүргэнэ. Урдань дарлагдан

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи Сесси

Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комиссиин түрүүлэгшэ депутат нүхэр П. А. ШАРИЯ гэгшын элидхэл

(Үргэлжэлэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

байһан манай ороной бүхы арадууд хадаа агууехэ ород арадай ахадуугай туһаламжагүйгөөр национальна ба социальна дарлалтаһаа сүлөөлэгдэжэ шадахагүй, тэрээнэй сат үргэлжын туһаламжагүйгөөр өөрынгөө арадай ажахын дэбжэлтые ба өөрынгөө национальна хүгжэлтын сэсэглэн һалбарха ябадалые түйлажа шадахагүй байһанаа һайн мэдэнэ. Советскэ Союзай арад бүхэн хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалтын Агууехэ дайнда дайсаниие илаха ябадалда гол, шиидхэхы үүргэ агууехэ ород арадта хабаадана гэжэ эли тодоор ойлгоно, энэ дайнда СССР-эй бүхы арадуудай эрхэ сүлөө ба бэеэ даанхай байдалай хуби заяан шиидхэгдэһэн байгаа. Тиимэ дээрэһээ бусад арадуудай дунда ород арадай хүнлэ нэрэнь хэмжээлшэгүй ехэ, тиимэ дээрэһээ СССР-эй арадууд тэрээндэ хизааргүйгөөр этигэнэ ба инаг дуратай ба баясхалантай байна.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай дунда 493 эрэшүүл гэхэ гү, али 75,5 процент, 161 эхэнэрнүүд гэхэ гү, али 24,5 процентнь болоно. Энэ юу гэршэлнэб гэхэдэ, советскэ арадай Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үдэрнүүдтэ эли тодоор харагдаһан, манай орондо эхэнэрнүүдэй үүргын юрэнхыдөө ургахатай хамта урдань гээгдэнги ябаһан зүүн зүгэй заха хизаарнуудай эхэнэрнүүдые сүлөөлэлгэ ба тэдэнэрые гүрэнэй, ажахы ба культурна эдибхитэй хүдэлмэридэ хабаадуулгын өөрынгөө гайхамшагта үрэ дүнгүүдые үгэһэниие гэршэлнэ.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай тоодо хүдэлмэришэд—224 гэхэ гү, али 34,1 процент, таряашан—198 гэхэ гү, али 30,1 процент, албахаагшад ба советскэ интеллигенциин түлөөлэгшэнэр—235 гэхэ гү, али 35,8 процент болоно. Эдэ тоонууд юу гэршэлнэб гэхэдэ, Советскэ Союзай хүдэлмэришэн, таряашанай ба ажалша интеллигенциин нягта нэгэдэлые ба интересүүдэйнь зохидоор тааруулагдаһаниие гэршэлнэ. (Альга ташалганууд). Депутадуудай тооһоо—партийна, советскэ, ажахын, сэрэгэй ба олониитын хүдэлмэри дээрэ байһан хүдэлмэришэд—178 хүн; тиихэдэ депутадуудай тооһоо мүн тиимэ хүдэлмэри дээрэ байһан таряашад—75 хүн болоно. Энэ болбол манай оронгой хүдэлмэришэн ба таряашан большевистскэ партиин ба советскэ правительствын анхарал оролдолгын үрөөр гүрэнэй ажал-ябуулгашад, советскэ, партийна, ажахын ба культурна эмхи зургаануудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд болон ургаһаниие эли тодоор харуулна. Иимэ ушар хадаа гансал илаһан социализмын манай орондо байжа болохо байна.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай составта олон тоото сэрэгэй хүдэлмэрилэгшэд—младша командирһаа эхилээд Советскэ Союзай маршал хүртэр—бии байһан ябадал хадаа фашистскэ боолшолгын аюулһаа манай орониие ба дэлхэйн эрхэ сүлөөдэ дуратай арадуудые аршалан абаһан өөрынгөө героическа Улаан Армида манай арадай гүнзэгыгөөр инаглан дурлаһаниие харуулна. (Нэрьемэ альга ташалганууд).

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай дунда—шахтануудай ба руднигуудай нефтяной ба металлургическа ажаүйлэдбэриин, мүн тэрэшэлэн ажаүйлэдбэриин ба түмэрзамай транспортын һалбаринуудай эрхим хүдэлмэришэд ба мастернууд бии, колхозуудай 44 түрүүлэгшэ ба 20 бригадир, звеньевойнууд болон хүдөө ажалай бусад алдарта эрэгтэй эмэгтэй хүдэлмэришэд депутадуудаар һунгагдаа.

Национальностьнуудай Соведтэ мүн советскэ интеллигенци үргэн олоор түлөөлэгдөө. Олон депутадууд—союзна ба республиканска Академи Наукануудай академигууд, уранзохёолшод, искусствонуудай хүдэлмэрилэгшэд байха юм.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай тоодо олон түрүү мэргэжэлтэд—инженернүүд, һургагшанар, врачууд бии. 54 Советскэ Союзай Геройнууд ба 13 Социалистическэ Ажалай Геройнууд мүн тэрэшэлэн Сталинска шагналай 16 лауреадууд Национальностьнуудай Соведэй депутадуудаар һунгагдаа. (Альга ташалганууд) 447 депутадууд гэхэ гү, али бүхы составай 68 процентнь правительственна шагналнуудаар шагнагдаһан байха юм. (Альга ташалганууд).

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай дунда дээдэ һургуули дүүргэһэн нюурнууд—195 гэхэ гү, али 29,7 процент, дүүрэн бэшэ дээдэ һургуулитай—32 гэхэ гү, али 4,9 процент, дунда һургуулитай—140 гэхэ гү, али 21,3 процент болоно.

Депутадуудай наһанайнь состав иимэ байна: 23-һаа 25 хүртэр наһанай—34 хүн, 26-һаа 30 хүртэр наһанай—55 хүн, 31-һээ 35 хүртэр наһанай—95 хүн, 36-һаа 40 хүртэр наһанай—145 хүн, 41-һээ 45 хүртэр наһанай—170 хүн, 51-һээ 55 хүртэр наһанай—37 хүн, 46-һаа 50 хүртэр наһанай—75 хүн, 26-һаа 30 хүртэр наһанай—55 хүн, 56-һаа 60 хүртэр наһанай—20 хүн, 60 наһанһаа дээшэ—26 хүн.

Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай составта ВКП(б) гэй члэнүүд ба кандидадууд—509, партийнабэшэ—148 хүн һунгагдаһан байна.

Нүхэд депутадууд! Коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй Сталинска блогой толотомо илалтаар дүүрэһэн һаяхан болоһон СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудые һунгалтануудаар советскэ арад болбол өөрынгөө түрэл коммунистическэ партиин хүтэлбэри доро илалта түгэлдэр сталинска замаар ургашаа, шэнэ амжалтанууд тээшэ дабшаха байһан хэлбэришэгүй дура зоригоо дахяад харуулба. Мүнөөнэй Национальностьнуудай Совет болбол нүхэр Сталинай сэсэн мэргэн хүтэлбэри ба полководческо гениин ашаар түйлагдаһан советскэ арадай бүхэдэлхэйн—историческа илалтын эрхэ байдалда һунгагдаа хүтэлмэриһөө оһохонь гээшэ. (Нэрьемэ альга ташалганууд).

Манай оронгой арад бүхэн хадаа илалтын ниитэ хэрэгтэ өөрынгөө хубитые оруулхын түлөө бүхы хүсэн шадалаа зангидаһан байна. Дайн сэрэгэй шалгалтануудай эсэстэ манай гүрэн үшөө схээр бүхэжэжэ, дэлхэй дээрэ эгээн бата бэхи гүрэн болоо. Гэбэшье дайн сэрэг болбол манай орондо айхабтар олон һандаргалтануудые хэһэн, арадай ажахыда ба культурада олон шарханнуудые хэһэн байна. Манай гэгээн нүхэр Сталин болбол дайн сэрэгһээ болоһон шарханнуудые түргэнөөр эдэгээхэ, манай Эхэ оронгой саашадаа сэсэглэн һалбарха тушаа парти болон арадай үмэнэ айхабтар ехэ зорилгонуудые табяа. Национальностьнуудай Соведэй Сесси болбол манай оронгой арадай ажахые һэргээн бодхоолгын ба саашадань хүгжүүлгын табанжэлэй түсэбые зүбшөөн хэлсэхэ байна. Энэ түсэбэй дүүргэлтын гол түлэбынь хадаа СССР-эй Верховно Соведтэ шэнээр һунгагдаһан депутадуудай түлөөлэлтэнүүдэй болзортой тудаха байһан ушар болбол бидэнэртэ түсгаар уялга даалгана гээшэ. Нүхэр Сталинай сэсэн мэргэнээр заабарилан хэлэһэн советскэ арадай депутадай нангин уялгануудые нэгэшье минута соо мартангүйгөөр ябажа, бидэнэр маниие оронойнгоо дээдэ органдо эльгээһэн ажалшадтай хамта большевистскэ партиин ба советскэ правительствын табиһан манай Эхэ оронгой экономическа ба сэрэгэй хүсэн шадалые саашадань дээшэлүүлхэ тушаа агууехэ зорилгонуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө хүсэнүүдээ гамнангүйгөөр хүдэлмэрилээбди. Энэ хэрэгтэ манай амжалтын арга нүхэсэл хадаа агууехэ Сталинай сэсэн мэргэн хүтэлбэри болоно. (Нэрьемэ альга ташалганууд).

Нүхэд депутадууд! Национальностьнуудай Соведэй депутадуудые һунгаһан тушаа Центральна һунгуулиин Комиссиин хүргэһэн бүхы материалнуудые шалган үзэхэ тушаа өөрынгөө хүдэлмэриие дүүргээд, Мандатна Комисси доро заагдаһан шиидхэбэри абаба:

Национальностьнуудай Соведтэ хэһэн һунгалтанууд тушаа депутат бүхэн тухай амяарынь хүргэһэн Центральна һунгуулиин Комиссиин документнүүд ба материалнуудые шалгаад, Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комиссиин тогтооһониинь хадаа:

1. Национальностьнуудай Соведтэ депутадуудые һунгалтанууд хадаа бүхы 657 һунгуулиин округуудаар СССР-эй Конституциин ба СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай „Дүримэй“ үндэһөөр, хүсэд таараддуулан үнгэргэгдөө.

2. Ямар нэгэн һунгуулиин округто һунгалтануудые болюулха гэһэн ямаршье үндэһэ һуури, мүн тэрэшэлэн Национальностьнуудай Соведтэ депутадуудые һунгахада Конституциие гү, али һунгалтануудые хэхэ тухай Дүримые эбдэһэн тухай ямаршье гомдол ба мэдүүлгэнүүд һунгуулиин округуудташье, мүн Центральна Комиссидашье үгы байгаа.

Дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комисси болбол Центральна һунгуулиин Комиссида регистрацилагдаһан бүхы депутадуудай түлөөлэлгэнүүдые зүб гэжэ тоолобо, тэдэнэй список 1946 оной февралиин 14-эй № 40 «Известия» газетэдэ тунхаглагдаһан байгаа. Мандатна Комисси болбол энэ шиидхэбэриие Национальностьнуудай Соведэй энэ Сессиин баталамжада табина. (Альга ташалганууд).

Национальностьнуудай Соведэй депутат Е. И. УРАЛОВАГАЙ үгэ

Нүхэд депутадууд! Национальностьнуудай Соведэй Мандатна Комисси болбол 1946 оной февралиин 10-да Национальностьнуудай Соведтэ һунгагдаһан депутадуудай түлөөлэлгэнүүдые шалгаһан тушаа элидхэлые манай баталамжада табина.

Элидхэл дотор заагдаһан тоонууд хадаа манай олонациональна Советскэ гүрэнэй арадуудай эбдэршэгүй сталинска хани барисаан тухай гэршэлнэ. Энэ хани барисаан болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай гал дүлэн соогуур шалгагдаһан энэ болбол булад шэнги хатуужан бүхэжэһэн байна. Би болбол СССР-эй арадуудай хани барисаае эбдэжэ шадахаа тиимэ хүсэн үгы гэжэ этигэнэб.

Энэ эбдэршэгүй хани барисаанай толотомо гэршэнь хадаа СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ депутадуудые һунгаһан ябадал болоно. Манай Палата болбол 49 национальностьнуудта хабаадаха депутадуудһаа бүридэһэн байна. Тэдэнэр бултадаа олоной бүхы голосоор һунгагдаа. Һунгагшадай 99 үлүүтэй процентнь коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө баяртайгаар голосовалһан байна. Манай Эхэ оронгой арадууд голосованида эдибхитэйгээр хабаадажа, Ленин—Сталинай партида, вождь ба багша нүхэр Сталинда инаг дуратай ба үнэн сэхэ байһанаа харуулба. Иимэ эдибхи ба үндэр дээдэ гражданска ёһо гуртам мэдэхэ ябадал, иимэ нэгэдэл, гүрэнэй хуби заяанда арадай иимээр һонирхоһон ушар гээшые ондоо нэгэшье орон мэдэхэгүй.

100 миллион гаран һунгагшад нэгэн һаналаар голосовалжа, коммунистическэ партиин ажал-ябуулгые һайшааһан ба тэрээндэ агууехэ этигэл найдабари үзүүлһэн байна. Һунгалтанууд болбол арад зониие коммунистическэ партиин хэды инаг дүтэ ба хүндэтэй байһаниие үшөө дахин харуулаа.

Нүхэд депутадууд! Манай оронгой эхэнэрнүүдэй политическэ эдибхиие тэмдэглэнгүй гаража болохогүй. Тэдэнэр хадаа эрэшүүл шэнги һунгуулиин урпануудта эмхитэйгээр ерэжэ, коммунистнууд ба партийнабэшэ хүнүүдэй блогой кандидадуудай түлөө нэгэн һаналаар голосовалаа. Нүхэр Сталин болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ советскэ эхэнэрэй айхабтар ехэ үүргэ тухай нэгэтэ бэшэ зааһан байна. Тэрэ болбол эхэнэрнүүд хадаа өөһэдынгөө аба, эрэ нүхэр ба ахануудай нэрэ хүнлэгэ хүрэмөөр байгаа гэжэ хэлээ һэн. Тэдэнэр фронт ошоһон эрэшүүлые шадамараар һэлгэһэн байна. Манай арад советскэ эхэнэрнүүдэй политическэ эдибхиие ба дайнай үедэ тэдэнэрэй ажалай баатаршалгануудые үндэрөөр сэгнээ. Тэдэнэргэ, эхэнэрнүүдтэ, үндэр дээдэ этигэл найдабари үзүүлэгдэжэ, тэдэнэрэй эрхимүүдынь гүрэнэй засагай дээдэ органдо депутадуудаар һунгагдаһан байна. Манай Палатада һунгагдаһан бүхы депутадуудай дүрбэнэй нэгэ хубинь эхэнэрнүүд болоно.

Нүхэд депутадууд! Национальностьнуудай Соведтэ манай алдарта Улаан Армиие түлөөлһэн ехэхэн бүлэг депутадуудые бидэнэр харанабди. Советскэ арад өөрынгөө Армида дурладаг ба Баруун тээ немецкэ булимтарагшадые болон Зүүн тээ японско империалистнуудые бута сохиһон ной түлөө тэрээндэ баясхалан хүргэнэ.

СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтанууд болбол социалистическэ демократизмын бүтэдэ-арадай һайндэр болон, советскэ обществын морально-политическэ нэгэдэлые, Ленин—Сталинай партида арадай хизаарлашагүй этигэн найдаһаниие манай Эсэгэ орониие аршалан хамгаалагша, манай илалтануудые зохёогшо ба үүсхэгшэ нүхэр СТАЛИНДА советскэ арадай инаг дуратай байһаниие харуулан үнгэрөө. (Нэрьемэ альга ташалган).

Нүхэд депутадууд! Белоруссиин, Москвагай ба Казахстанай бүлэг депутадуудай үмэнэһөө доро дурсагдаһан дурадхал оруулнаб:

1. Бүхы 657 һунгуулиин округуудаар һунгагдаһан ба СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ Центральна һунгуулиин Комиссиин регистрацилһан Национальностьнуудай Соведэй депутадуудай түлөөлэлгэнүүдые зүб гэжэ мэдэһэн тоолохо тухай Мандатна Комиссиин элидхэлые баталха.

2. Советскэ Социалистическэ Республиканнуудай Союзай Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тушаа Центральна һунгуулиин Комиссиин хүдэлмэриие дүүргэһэн дээрэ тоолохо.

Союзай Соведэй ба Национальностьнуудай Соведэй 1946 оной мартын 15-ай хамтын заседани

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай. депутат А. Ф. ГОРКИНОЙ элидхэл

Нүхэд депутадууд! СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол 8-дахи Сессиин һүүлэй үедэ Арадай Комиссариадуудые шэнэлэн байгуулха тухай Указуудые гаргаһан байна.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудаар иимэ ниитэсоюзна Арадай Комиссариадууд: 1941 оной мартын 28-ай Указаар резиновэ ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат, 1941 оной июлиин 5-ай—станок-бүтээлгын Арадай Комиссариат, 1945 оной октябриин 14-эй—транспортна машино-бүтээлгын Арадай Комиссариат, 1946 оной январиин 7-ой—хүдөө-ажалай машино-бүтээлгын Арадай Комиссариат бии болгогдоһон байна.

1946 оной январиин 19-эй Указаар хоёр ниитэсоюзна Арадай Комиссариадууд—хүндэ индустриин предприятинуудые барилгын Арадай Комиссариат ба Сэрэгэй ба Уһан-Сэрэгэй предприятинуудые барилгын Арадай Комиссариат бии болгогдоһон байна. 1946 оной январиин 28-да түлишэнүүдэй предприятинуудые барилгын Арадай Комиссариат ба 1946 оной февралиин 17-до барилгын ба харгын машино-бүтээлгын Арадай Комиссариат бии болгогдоһон байна.

1946 оной январиин 19-эй Указаар шулуун нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат болбол хоёр ниитэсоюзна Арадай Комиссариат: СССР-эй Баруун районуудай шулуу нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин, СССР-эй Зүүн районуудай шулуу нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат болгон хубаагдаһан байна.

1945 оной ноябриин 11-дэ техническэ культуранuудай союзно-республиканска Арадай Комиссариат бии болгогдоһон байна.

1946 оной февралиин 17-ой Указаар миномётно зэбсэгжүүлгын Арадай Комиссариат болбол машино-бүтээлгын ба приборо-бүтээлгын Арадай Комиссариат, болгон, дунда машино-бүтээлгын Арадай Комиссариат—автомобильна ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат болгон шэнэдхэн байгуулагдаһан байна. 1946 оной февралиин 25-ай Указуудаар ССР Союзай Обороны Арадай Комиссариат болбол ССР Союзай зэбсэгтэ хүсэнүүдэй Арадай Комиссариат болгон шэнэдхэн байгуулагдаһан, СССР-эй Уһан-Сэрэгэй Арадай Комиссариат тараагдаһан байна.

Эсэстээ, 1946 оной мартын 4-эй СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар нефтяной ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат болбол хоёр Арадай Комиссариат—СССР-эй Урда ба Баруун районуудай нефтяной ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат ба СССР-эй Зүүн районуудай нефтяной ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат болгон хубаагдаһан байна.

Хүдөө-ажалай машино-бүтээлгын Арадай Комиссариат, хүндэ индустриин предприятинуудые барилгын Арадай Комиссариат ба транспортна машино-бүтээлгын Арадай Комиссариадые бии болгохотой хамта һомо хэрэгсэлнүүдэй Арадай Комиссариат, барилгын Арадай Комиссариат, танкова ажаүйлэдбэриин Арадай Комиссариат тараагдаһан байна.

Арадай Комиссариадуудые иигэжэ шэнэдхэн байгуулга хадаа гүрэнэй управлениин зарим һалбаринуудые шэнэдхэн байгуулха эрилтэнүүдһээ болоһон байна. Шэнэ Комиссариадуудые байгуулга хадаа арадай ажахые нилээд түргэнөөр һэргээн бодхоохын ба шэнэ хүгжэлтэнүүдые хангахын түлөө шухала эмхидхэлэй зүйлнүүдые табина гээшэ.

Саашадаа Президиум болбол «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгагдаха СССР-эй граждананүүдэй наһанай ценз тухай» СССР-эй Верховно Соведэй 1945 оной октябриин 10-ай Указые баталгада табина.

Союзай Соведэй хуулигаргалгые хараалдаг комиссиин ба Национальностьнуудай Соведэй хуулигаргалгые хараалдаг комиссиин үзүүлһэнэй ёһоор, СССР-эй Верховно Соведэй Президиум болбол СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудаар һунгагдаха СССР-эй граждананүүдта наһанай цензые 23 наһанһаа гэжэ тогтообо. Энээнтэй тааралдуулан «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгалтануудые хэхэ тухай Дүримэ» шэнэ гурбадахи статья нэмэгдэһэн байгаа.

СССР-эй Верховно Соведэй баталалгада табигдаһан Указуудай Конституциин зарим статьянуудта хамаатаха байһан халадаь. СССР-эй Конституциин ниитэсоюзна ба союзно-республиканска Арадай Комиссариадуудые тоолоһон 77-дохи ба 78-дахи статьянуудта болон Соведүүдэй депутадуудаар һунгагдаха СССР-эй граждананүүдай наһанай цензые тодорхойлоһон СССР-эй Конституциин 135-дахи статьяда таарамжатай хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулхые дурадхагдана.

СССР-эй Верховно Соведэй баталалтада Президиумэй табиһан Указууд эдэ болоно. «СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха тухай» хуулиин проектые уншахые мүнөө зүбшөөрыт:

Советскэ Социалистическэ Республиканнуудай Союзай Верховно Соведэй ТОГТООХОНЬ:

1. СССР-эй Верховно Соведэй 8-дахи Сессиин һүүлдэ абтаһан, Арадай Комиссариадуудые бии болгохо тухай СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указуудые баталха ба СССР-эй Конституциин 77 ба 78-дахи статьянуудта таарамжатай хубилалтанууд ба нэмэлтэнүүдые оруулжа, эдэ статьянуудые иигэжэ бэшэхэ:

«СТАТЬЯ 77. Ниитэсоюзна Арадай Комиссариадуудта иимэ Арадай Комиссариадууд хабаадаха:

Гадаадын худалдаа наймаанай;
Зам харилсаанай;
Хэлхеэ-холбооной;
Далайн флодой;
Гол мүрэнүүдэй флодой,
Баруун районуудай шулуу нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин;
Зүүн районуудай шулуу нүүрһэнэй ажаүйлэдбэриин;
Урда ба Баруун районуудай нефтяной ажаүйлэдбэриин;
Зүүн районуудай нефтяной ажаүйлэдбэриин;
Электростанцинуудай;
Электроажаүйлэдбэриин;
Хара металлургиин;
Үнгэтэ металлургиин,
Химическэ ажаүйлэдбэриин,
Авиационно ажаүйлэдбэриин;
Судно-бүтээлгын ажаүйлэдбэриин;
Хүдөө-ажалай машино-бүтээлгын;
Буу зэбсэгэй;
Хүндэ машино-бүтээлтын;
Автомобильна ажаүйлэдбэриин;
Машино-бүтээлгын ба приборо-бүтээлгын Бэлэдхэлнүүдэй;
Хүндэ индустриин предприятинуудые барилгын;
Сэрэгэй ба Уһан-Сэрэгэй предприятинуудые барилгын;
Целлюлозно ба саарһанай ажаүйлэдбэриин;
Резиновэ ажаүйлэдбэриин,
Станок-бүтээлтын;
Транспортна машино-бүтээлтын;
Түлишэнүүдэй предприятинуудые барилгын;
Барилгын ба харгын машино-бүтээлгын».

«СТАТЬЯ 78. Союзно-республиканска Арадай Комиссариадуудта иимэ Арадай Комиссариадууд хабаадаха:

Зэбсэгтэ хүсэнүүдэй;
Гадаадын хэрэгүүдэй;
Эдеэ хоолой ажаүйлэдбэриин,
Загаһанай ажаүйлэдбэриин;
Мяханай ба һүнэй ажаүйлэдбэриин;
Хүнгэн ажаүйлэдбэриин;
Тектильнэ ажаүйлэдбэриин;
Ой модоной ажаүйлэдбэриин
Газартаряалангай;
Зерновой ба малажалай совхозуудай;
Финансын;
Худалдаа наймаанай;
Дотоодын хэрэгүүдэй;
Гүрэнэй аюулгүйе хамгаалгын,
Юстициин;
Элүүрые хамгаалгын;
Барилгын материалнуудай ажаүйлэдбэриин;
Гүрэнэй хиналтын;
Техническэ культуранuудай».

2. «СССР-эй Верховно Соведтэ һунгагдаха СССР-эй граждананүүдай наһанай ценз тухай» СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указые баталха ба СССР-эй Конституциин 135-дахи статьяда таарамжатай нэмэлтэ оруулжа, энэ статьяе иигэжэ бэшэхэ:

«СТАТЬЯ 135. Депутадуудые һунгалтанууд болбол бүгэдэниитын байха; ухаа муутай хүнүүд ба һунгуулиин эрхые сүүдээр хаһагдаһан хүнүүдһээ бэшэ, СССР-эй 18 наһа хүрэһэн бүхы граждананүүд болбол расын ба национальна илгаа, эрэ эмын илгаа, шажан шүтэлгэ, эрдэм һургуулиин ценз, түбхинэһэн һуудал, социальна үг гарбал, зөөри шадалай зэргэ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгые хамаархангүйгөөр СССР-эй Верховно Соведтэ депутадуудые һунгаха ябадалда хабаадалсаха ба һунгагдаха эрхэтэй байна.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадуудаар 23 наһа хүрэһэн СССР-эй граждананиин бүхэн расын ба национальна илгаа, эрэ эмын илгаа, шажан шүтэлгэ, эрдэм һургуулиин ценз, түбхинэһэн һуудал, социальна үг гарбал, зөөри шадалай зэргэ ба үнгэрһэн сагай ажал-ябуулгые хамаархангүйгөөр һунгагдаха эрхэтэй байна».

Наука ба уралан зохеолго тушаа Сталинска шагналай комитедтэ

Энэ оной мартын 8-да наука ба уралан зохёолго тушаа Сталинска шагналай комитедэй ээлжээтэ заседани болобо. Комитедэй заседани хадаа 1945 ондо тунхаглагдаһан Сталинска шагнал олохоор табигдаһан научна зохёолнуудые болон мүн 1945 оной арадай ажахыда бэелүүлэгдэһэн уралан зохёолго ба үйлэдбэриин аргада шухала мэргэжүүлгэнүүдые хаража үзэлгэдэ зорюулагдаба.

Наука ба уралан зохёолго тушаа Сталинска шагналай комитедтэ Наркомадуудһаа, научна учреждениинүүдһээ, эрхи-зургаануудһаа ерэһэн зохёолнууд ерэжэ үргэлжэлһөөр. Сталинска шагнал олохоор табигдаха зохёолнуудые 1946 оной августын 25 болтор комитет абаха байна.

(ТАСС).

ПАРТИЙНА АЖАБАЙДАЛ

...ЛУУ КОММУНИСТНУУДЫЕ ХҮМҮҮЖҮҮЛГЭ

...ой обкомой заабаринуудые үдэр ... хүтэлөэрии болгожо, Зэдын ... партийна организаци болбол залуу ... коммунистнуудые, илангаяа партиин ... кандидадуудые политическээр ... тушаа бага бэшэ эмхидхэлэй ... хэһэн байгаа. Тиимэһээ ... партийна эхин организа... хүтэлбэрилэгшэд залуу ком... хүмүүжүүлгын хүдэлмэри ... болоо.

..., Боргойн сомоной Кагано... нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин ... секретарь нүхэр Жамбалова ... Советскэ Союзай Эсэгэ ороноо ... агууехэ дайн тухай» нүхэр Сталинай түүхэтэ номые шудал... кружок эмхидхээд, тэрэниие ... коммунистнууд болон комсомоле... хабаадуулжа, тэдэнэй полити... теоретическэ бэлэдхэлые дээшэ... байна юм. Тус партийна эхин ... болбол түсэбэй ёһоор нэгэ ... хоёр удаа бүхы коммунистнуу... хабаадалгатайгаар партий... нуудые үнгэргэнэ. Суглаанда ... коммунистнууд зүбшэн ... асуудалнуудтаяа эртээнһээ та... дэрэһээнь, барандаа шахуу ... толо һонор дуралхалнуудые ... болоо.

... гэжэ совхозой партийна ... организациин секретарь нүхэр То... өөрынгөө партийна организациин ... политическээр хүмүүжүүлхэ ... хүдэлмэри ябуулна. ... коммунистнууд политһургуулида ... өөһэдынгөө политическэ ба теоре... мэдэсэнүүдые дээшэлүүлнэ. Тус ... занятии недели бүхэндэ нэгэ ... тасалгагүйгөөр, тэндэ һурагшадай ... хабаадалгатайгаар үнгэрнэ. ... гадна, эндэхи зарим комму... «ВКП(б)-гэй историин хураангы ... нүхэр И. В. Сталинай түүхэтэ ... үгые шудална. СССР-эй Вер... Советэй һунгуулида бэлэдхэхэ ... совхозой бүхы коммунистнууд ... комсомолецууд, мүн партийнабэшэ ... СССР-эй Конституци болон ... Верховно Советтэ һунгалта... тухай дүримые гүнзэгыгөөр ... байгаа.

... Союзай Эсэгэ ороноо хам... агууехэ дайн тухай» нүхэр ... Сталинай түүхэтэ номые шудалхын ... аймаг соомнай 12 кружок хүдэл... байна. Марксистско-ленинскэ ... тус бүридөө 34 коммунистнууд ... Партиин айкомой парткабинетэй ... аймагай центртэхи коммунист... баранайнь хабаадалгатайгаар сүб... теоретическэ темэтэй хөөрэл... үнгэргэгдэдэг юм.

Залуу коммунистнуудые политическээр хүмүүжүүлхэ ба тэдэнэй политическо-теоретическэ бэлэдхэлые дээшэлүүлхэ тушаа ехэхэн эмхидхэлэй хүдэлмэри хэжэ байдаг партийна эхин организацинууд аймагай колхозууд, эмхи зургаанууд болон ажаүйлэдбэриин предприятинуудаар яһала олон бии. «Галын Оч» гэжэ хүдөө ажалай артелиин партийна эхин организаци энэ талаар нилээгүй ехэхэн хүдэлмэри хэжэ шадаһан байна.

Гэбэшье, аймагай олонхи колхозуудай партийна эхин организацинууд залуу коммунистнуудые политическээр хүмүүжүүлхэ, партиин членүүдэй, комсомолецуудай болон партийнабэшэ эдибхитэдэй политическо-теоретическэ бэлэдхэлые дээшэлүүлхэ талаар тон хангалтагүй хүдэлмэри хэнэ. Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр Гапилов, Кировэй нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр Барнакова, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр Дармаин, Фрунзын нэрэмжэтэ хүдөө ажалай артелиин секретарь нүхэр Попов, «Социализм» колхозой партийна эхин организациин секретарь нүхэр Жимбеев, ажалшадай депутадуудай аймагай Советэй исполкомой дэргэдэхи партийна эхин организациин секретарь нүхэр Меркулова, Промкомбинадай партийна эхин организациин секретарь нүхэр Дементьев болон бусад залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ, тэдэнэрые партийна хүдэлмэридэ эдибхитэйгээр хабаадуулха гэхэ мэтын шухала шухала асуудалнуудые мартаһан шэнги, ямаршье хүдэлмэри хэдэггүй заншалтай.

Тус партийна эхин организацинууд болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын агууехэ дайнай жэлнүүдтэ большевистскэ партиин зэргэдэ элсүүлэгдэһэн залуу коммунистнуудта партиин истори ба уставые ойлгуулха тушаа горьтой хүдэлмэри хэжэ шадаагүй байшоо.

Һүүлэй жэлнүүдтэ манай партиин зэргэдэ ажал хүдэлмэри дээрээ амжалтануудые туйлаһан, Ленин-Сталинай партиин хэрэгтэ үнэн шударгуу ба эдибхитэй хүнүүд олоороо элсүүлэгдэһэниинь хэндэшье элитэ. Тиибэ яабашье зарим партийна эхин организацинуудай секретарьнуудай политическэ һэрэмжэсэ мохоодхоһон дээрэһээ гэхэ гү, али партида хүнүүдые абаха хэрэгтэ харюусалгагүйгөөр хандаһан дээрэһээ, партиин зэргэдэ орожо шадамаар бэшэ хүнүүд шургаһан ушарнууд бии. Жэшээлхэдэ, Сталинай нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организаци М. М. Будажапова гэгшые партида абаһан байгаа. Теэд, энэ хүн хадаа һүүлэй үедэ партийна суглаанда ябахаа болёод, членскэ түлбэреэ оруулаагүй байхаһаа гадна, кандидатскэ карточкаяа үнгэжэ хаяһан байха юм.

Тэрэшэлэн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организацияар үшөө 1944 оной ноябрь һарада партида абтажа, ВКП(б)-гэй айкомой бюрогоор үни баталагдаһан С. Хандажапова гэгшэ мүнөө хүртэр кандидатскэ карточкаяа гартаа абаагүй байха юм. Ушарынь хадаа: «эхэмни партида орожо болохогүй» гэнэ гээд, ВКП(б)-гэй айкомой хэдэн удаа уряалхада ерэжэ үгөөгүй байгаа. Үнэнтэ дээрээ энэ эхэнь зэмэтэй бэшэ, харин өөрөө партида ороxo дурагүй байһан ушар элирүүлэгдэбэ.

Партийна эхин организацинуудай членүүдэй хамтын суглаан болбол залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ талаар ехэхэн үүргэ эзэлхэ байһаниинь хэндэшье элитэ. Гэхэ зуура, аймагай олонхи колхозно партийна эхин организацинууд өөһэдынгөө хамтын суглаануудые идейнэ дээдэ хэмжээндэ үнгэргэжэ шададаггүй байна. Жэшээнь, байгша оной январь һара соо Котовскиин нэрэмжэтэ колхозой партийна эхин организациин членүүдэй хамтын суглаан дээрэ «ВКП(б)-гэй айкомой IV пленумэй дүн тухай» асуудал зүбшэн хэлсэхэдэ, оройдоо нэгэ хүн үгэ хэлэбэшье һаа, тус суглаан болбол ямаршье бодото хэмжээ-ябуулгануудые хараалһан шиидхэбэринүүдые баталжа абаагүй байһан баримтанууд хадаа дээрэ хэлэгдэһэн тобшололой зүб байһаниие гэршэлнэ гээшэ.

Дэгээтэйн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ, мүн Чапаевай нэрэмжэтэ колхозуудай партийна эхин организацинууд залуу коммунистнуудые хүмүүжүүлхэ талаар горьтой хүдэлмэри хэнэгүй гэхэдэ болохо. Партийна эхин организацинуудай иимэ хангалтагүйгөөр залуу коммунистнуудай хүдэлмэри хэдэг дээрэһээ, ВКП(б)-гэй члендэ ороxo болзороо алдаһан кандидадууд яһала олон бии. Һүүлэй мэдээгээр аймагай партийна организацида партида ороxo болзороо алдаһан 62 кандидат тоологдоно. Тэдэнэй заримандынь үшөө 1939 онһоо хойшо партида ороxo болзороо алдажархёод ябана.

Партийна эхин организацинуудай зорилго болбол залуу коммунистнуудтай үдэр бүри политическэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри хэжэ, тэдэнэрэй идейно-политическэ хэмжээе дээшэлүүлгэдэ байна гээшэ. Иигэжэшье ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол бидэнэрһээ саг үргэлжэ эрилтэ хэнэ.

С. ХАНДАЖАПОВ,
ВКП(б)-гэй Зэдын айкомой эмхидхэлэй инструкторскэ таһагые даагша.

Арад зоной хубсаһа түргэнөөр ба һайнаар оёхобди

Улан-Удэ городой оёдолой фабрикын коллективэй хандалгые особторгын системын оёдолой ба сабхиин мастерскойнууд дэмжэн абажа үйлэдбэриин түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ, ажалай бүтээсэ ба шанарые дээшэлүүлхэ тухай бодото уялгануудые абаба.

Нүхэр А. Герасимова гэгшын хүтэлбэрилдэг оёдолой мастерской болбол 1945 ба 1946 онуудта ажалай бүтээсын талаар һайн амжалтануудые туйлажа, түсэбөө ходоодоо үлүүлэн дүүргэдэг байһан юм. Арадуудай агуу вождь нүхэр Сталинай хэлэһэн үгые гүнзэгыгөөр шудалжа байхадаа, тэрээндэ харюу болгон үйлэдбэриингөө түсэбые үлүүлэн дүүргэхэһээ гадна, ажалшан арадай нюурай захилнуудые олоор абажа, богонихон болзор соо дүүргэн үгэхэ гэһэн шэнэ уялга абаһан байха юм. Февраль һарын урда тээ тус мастерской болбол гансахан лэ особторгын магазинуудай гү, али бусад эмхизургаануудай, организацинуудай бүлэг захилнуудые бүтээдэг, нюурай захилнуудые абадаггүй байһанаа мүнөө түргэнөөр абадаг болоһон байна.

Тус мастерскойн коллектив февраль һара соо 21 мянган түхэригэй захилнуудые бүтээхэ түсэбтэй байһанһаа, 21500 түхэригэй захилнуудые бүтээгээ. Мүнөө март һарын түрүүшын 10 үдэр соо 7000 түхэригэй захилнуудые оёхо байһанһа 8600 түхэригэй захилнуудые оёжо, түсэбөө 121 процент гүйсэдхэһэн байна.

Үнгэрһэн һарануудта дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ коллектив соогоо оёдолой мастер нүхэр Анна Арсентьевна Белоусова гэгшэ ажалай бүтээсын, шанар һайжаруулгын ба оёдолой хэрэгтэ шэнэ кадрнуудые бэлэдхэлгын талаар шалгараһан байна. Февраль һарынгаа ажалай даалгабариие 231,5 процент дүүргэһэн, оёдолой үнэ сэнгые 5 процентээр доошолуулһанайгаа, хоёр һурагша оёдолшодые ойр зуурын саг соо һайн дуршалтатай болгоһонойгоо түлөө нүхэр Белоусова гэгшэ уласхоорондын эхэнэрнүүдэй һайндэртэ мүнгөөр шагнагдаа юм. Мүн тэрэшэлэн эрхим мастер Ф. Шитиков гэгшэ эрхимээр хүдэлмэрилжэ, ажалайнгаа даалгабариие 175-һаа доошо бэшээр үдэр бүридэ дүүргэдэг байна.

—Манай мастерской энээнэй урда һарануудта тон үсөөхэн янзын хубсаһануудай захил абадаг юм һэн. Ямар шалтагаан дээрэһээ иимэ үсөөхэн янзын захилнуудые абадаг байгааб гэхэдэ, нэгэдэхеэр, оёдолой эрхим дүй дүршэлтэй мастернууд дутуу, оёдолой машинануудшье дутуу, мүн эрхим шадабаритай эсхэгшэдшье дутуутай байгаа һэмди. Мүнөө энэ дутуугаа өөһэдынгөө хүсөөр усадхахын түлөө тэмсэжэ, машинануудаа заһабарилан ба һэлгүүлэн андалдажа хүсэд болгоһон, эрхим эсхэгшэдые бэлэдхэһэн ба мүн сэрэгэй формын хубсаһа—китель, шинель оёдог мастернуудтай болообди. Мэнэ һаяхан юрын оёдолшо байһан нүхэр В. Буралова гэгшэ өөрынгөө эрхим оролдолгоор мүнөө элдэб хубсаһа оёдог мастер болонхой. Нүхэр Бураловагай бүтээһэн элдэб захилнууд соо нэгэшье гологдохоор хубсаһан гараагүй. Иимэнүүд мастернууд манай мастерскойдо һүүлэй һарада олон болоһон байна,—гэжэ суглаан дээрээ нүхэр Герасимова мэдүүлбэ.

—Оёдолой фабрикын бүхы коллективэй хандалга манай республикын ажалшанай үргэн хэрэглэлэй эд бараае элбэгжүүлхэ ба тэрээнэй шанарые һайжаруулгада, үнэ сэнгыень химдаруулгада зорюулагдаһан хандалга болоно. Тиимэ тулаадань манай коллектив энэ хандалтые һайшаагаад лэ орхихо бэшэ, өөһэдынгөө дунда социалистическэ мүрысөөе улам эршэмтэйгээр дэлгэрүүлжэ, эрхим амжалтануудые 1946 оной түрүүшын хахадта туйлаха ёһотойбди,—гэжэ нүхэр Шитиков мэдүүлбэ.

Эрхим стахановка нүхэр А. Белоусовагай дурадхалаар оёдолой мастерскойн бүхы коллектив болбол 1946 оной түрүүшын хахад жэлэй түсэбые 120 процент дүүргэхэ, ажалай бүтээсые 20 процентээр, шанарые 10 процентээр дээшэлүүлхэ ба оёһон эд бараагай үнэ сэнгые 10 процентээр химдаруулха гэһэн уялга абаһан байна.

Тэрээнһээ гадна, мастерскойн коллектив болбол ямаршье захилнуудые гүйсэдхэжэ шадахаар болохын түлөө, 1946 оной июль һара хүртэр оёдолой талаар бүхы дүй дүршэлые шудалһан 12 эрхим мастернуудые үйлэдбэриһээ таһаралтагүйгөөр өөһэдынтөө дундаһаа бэлдэхэ, түрүү мастернуудай үйлэдбэриин шадабариие шудалха һуралсал эмхидхэхэ гэжэ суглаан дээрэ тогтообо.

Ж. ЖАМБУЕВ.

Үргэн хэрэгсэлэй выставкэ дээрэ

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Гүрэнэй заводой гаргаһан үргэн хэрэгсэлэй эдлэлнүүд.
И. Красавцевай фото.

Республикын нютагай ажаүйлэдбэриин ба промкооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй зүблөөн нээгдэбэ

1946 оной мартын 15-ай үдэшэ Советүүдэй 2-дохи байшан соо республикын нютагай ажаүйлэдбэриин ба промкооперациин хүдэлмэришэдэй зүблөөн нээгдэбэ. Энэ зүблөөндэ нютагай ажаүйлэдбэриин заводуудай, фабрикануудай, комбинадуудай, предприятинуудай, промкооперациин артельнүүдэй ба худалдаа-наймаанай организацинуудай хэдэн зуун түлөөлэгшэд, эрхим стахановецууд, партийно-советскэ хүдэлмэрилэгшэд, уряалтай айлшад олоор хабаадалсаа.

Суглаанда хабаадагшад болбол үргэн хэрэглэлэй эд бараае элбэгжүүлхэ тухай 1945 оной августын 22-ой үдэрэй СССР-эй Арадай Комиссарнарай Советэй тогтоол тушаа БМАССР-эй Арадай Комиссарнарай Советэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Быстровой элидхэлые шагнаһан байна.

Нүхэр Быстров болбол өөрынгөө элидхэл соо нютагай ажаүйлэдбэриин хүгжэлтэдэ партии ба правительствын, нүхэр Сталинай үдэр бүриин анхаралые үндэр дээрэ тэмдэглэхэ зуураа немецкэ зэрлигүүдтэ эсэргүүсэһэн дайнай шэрүүн шанга жэлнүүд соо республикын заводуудай, фабрикануудай, промкооперациин туйлаһан амжалтануудые ба олонхи предприятинуудай дутуу дундануудые тэмдэглэһэн байна.

Нютагай ажаүйлэдбэри ба промкооперации хүгжэлтынгөө зам дээрэ гаража, ажал хүдэлмэреэ һайжаруулжа байһан жэлдэ сэрэг дайн эхилжэ, үргэн хэрэглэлэй эд хэрэгсэл гаргалгые нилээн ехээр хойшо татаһан байна. Тиибэшье дайнай жэлнүүд соо манай заводууд, фабриканууд, промкооперации үргэн хэрэглэлэй зүйлнүүдые бага бэшэ хэмжээгээр үйлэдбэрилэн гаргадаг һэн. Гэбэшье нютагай ажаүйлэдбэриин, эдеэ хоолой наркомадай хабаатай предприятинууд, промкооперациин предприятинууд ба артельнууд үргэн хэрэглэлэй эд бараа гаргаха талаар тон хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилнэ гэжэ нүхэр Быстров өөрынгөө элидхэл соо заaба.

Нүхэр Быстровой элидхэл тушаа «Кожевник» гэжэ артелиин түрүүлэгшэ нүхэр Налетов Улан-Үдын кондитерскэ фабрикын техрук И. Погосткин гүрэнэй заводой эрхим стахановец комсомольско эдир залуушуулай бригадын бригадир нүхэр Зятько ба бусад үгэ хэлэжэ эхилбэ.

Үгэ хэлэгшэд болбол предприятинуудай туйлаһан амжалтануудые ба дутуу дундануудые элеэр тодорхойлхо зуураа, нүхэр Сталинай түүхэтэ үгэдэ харюу болгон үйлэдбэри дээрэ эрхим амжалтануудые туйлахыень, үргэн хэрэглэлэй эд зүйлнүүдые улам ехэ болгожо, шанарыень һайжаруулхые, үнэ сэнгынь химдаруулхые уряалһан байна.

Энээгээр түрүүшын үдэрэй заседани хаагдажа, мүнөөдэр тэрэ суглаан үргэлжэлһөөр.

Колхозой коммунистнуудай үгэ

... Иволгын аймагай Гильбириин ... Кировэй нэрэмжэтэ колхозой дэр... партийна эхин организациин ... суглаан болобо. Энэ суглаанда ... нэрэмжэтэ колхозой коммунист... комсомолецууд ба түрүү стахановецууд ... хабаадалсаба. Партийна эхин организациин секретарь нүхэр Д. Жалсараев «Нүхэр И. В. Сталинай үгэ ба ... эхин организациин зорилго» ... элидхэл хэбэ ... Жалсараев хадаа өөрынгөө элидхэл соо нүхэр И. В. Сталинай табиһан түүхэтэ программын удхашанарые үргэнөөр хэлэхэ зуураа, энэ харюусалгатай программые нэрэтэй түрэгэйгөөр практическа ажал хүдэлмэри дээрэ бэелүүлхые суглаанда хабаадалсагшадые уряалба.

Энэ суглаагшад Эхэ оронойнгоо хүсэ шадалые улам саашань һайжаруулан мандуулха тушаа табиһан нүхэр И. В. Сталинай программада харюу болгон ажалай үндэр бүтээсын амжалтануудые туйлахабди гэжэ мэдүүлбэд. Жэшээлхэдэ, Кировэй нэрэмжэтэ колхозой МТФ-е даагша нүхэр Д. Ц. Тугутов болбол малай үбэлжэлгые, шэнэ түлнүүдые абалгые эршэмтэйгээр үнгэргэжэ, адуу малаа хүгжүүлхэ гүрэнэй түсэб 1946 ондо сум дүүргэхэ, шэнэ абаһан түлнүүдээ нэгэшье толгой хоролтогүйгөөр тэнжээжэ ондо оруулха, мүн нүхэр Сталинай үгые колхозой членүүдтэ гүнзэгыгөөр ойлгуулха гэһэн уялга абаба.

Б. ДАНСАРУНОВ.

Хүдөө ажалаи хүдэлмэрилэгшэдэй дайшалхы зорилгонууд

В. И. ДУБРОВСКИЙ,
БМАССР-эй Газартаряалангай Арадай Комиссар

... Союзай Арадай Комиссарнарай Со... ВКП(б)-гэй Центральна Комитет ... ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ гү... түсэб тухай» тогтоол соогоо кол... тариашадта үндэр сэгнэлтэ үгэһэн ... Колхоз, МТС ба совхозууд Эсэгэ ... хамгаалгын агууехэ дайниие ... түгэлдэрөөр түгэсхэлсээд, хүдөө ... дайн сэрэгэй ушаруулһан хохи... усадхаха хэрэгтэ горьтойхон ... амжалтануудые туйлаһан байха юм.

... хамта, советскэ правительст... партиин Центральна Комитет бол... Бурят-Монголой АССР-эй хүдөө ажа... гол даалгабаринуудаа 1945 ... дүүргээгүй байһан хангалтагүй хү... тэмдэглэбэ. Энэ хадаа тон ... Үнгэрэгшэ жэлдэ республика ... хүдөө ажалай культурануудай та... гүрэнэй түсэб нэгэшье ургасаар ... байна. Республикын бүхы ай... ...вой болон хартаабха, овощь... ба тэжээлэй культурануудай ... түсэбүүдые дүүргээгүй.

Республикын машинно-тракторна стан... ... 14-нь зөөлэн хахалалга... ... элдүүрилхэ жэлэй түсэбые ... байна. Гэхэтэй хамта, пар хахалха ... хоёр дахин хахалха парые куль... ..., намарай пар хахалха мэтын ... дээшэлүүлхэ шухала зүйлнүүд ... гүйсэдхээгүй байха юм.

... хураaха түсэбөө республикын ... болон МТС-үүд дүүргэжэ шадаа... ... аймаг ба МТС-үүд 1945 оню ... оноһоо бага ургаса хурааһан ... Энээнһээ боложо хүдөө ажалай ... культуранууд ба үбһэ тушааха түсэб ... соо дүүргэгдээгүй байха юм. ... хоёрдохи жэлээ өөрын үрһэ хаагүй, ... абажа байнабди.

... жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүд ... харахада Закаменай, Хоринин колхозуууд дунда зэргээр гектар бүриин 6—6,5 центнер орооһото культурануудай ургаса хурааж, бэшэ аймагуудаа булиһан байна. Тэрэшэлэн Саянтын, Иволгын, Сэлэнгын, Гашейн ба Хэжэнгын машинно-тракторна станцинууд тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэжэ һайн жэшээ харуулаа.

Байкало-Кударын аймагай «Майн 1», Заиграйн аймагай «Улаан Эрхирэг», Бичурын аймагай Сталинай, Иволгын аймагай Калининай нэрэмжэтэ ба бусад колхозууд дунда зэргээр гектар бүриин 8-һаа 10 центнер хүртэр, зарим участогуудһаа 12—14 центнер ургаса хурягаа. Орооһото культуранууд ба овощиин үндэр ургаса жэл бүри туйлажа суурхадаг болоһон звенонууд манайда олон байна. Тэдэнэй дундаһаа СССР-эй Верховно Советэй депутат Лукерья Шурыгина, Серпион Киселев (Заиграйн аймаг, Астраханцева, Гармашев (Иволгын аймаг) ба бусад республика дотор элитэ болонхой.

Саянтын МТС-эй нүхэр Дымбрылов, Ехэ-Кударын МТС-эй нүхэр Дамбаев ба бэшэдэй хүтэлбэрилдэг тракторна бригаданууд условно трактор бүхэнээр зөөлэн хахалалгада оруулан 620-һоо 890 га хүртэр элдүүрилжэ, жэлэйнгээ түсэбүүдые хоёр дахинһаа бэшэ дүүргэһэн байна.

Хэрбээ тракторна бригада, гарааи ажалай звено бүхэнэй дээрэ нэрлэгдэгшэд шэнгеэр хүдэлмэрилһэн байгаа һаань, бүхы республикамнай таряашажалаар нилээдгүй ехэ амжалта туйлаха һэн. Олонхи колхоз болон МТС-үүдэй хабарай тарилгаһаа эхилээд, бусад шухала хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэдөө, агротехническэ эрилтэнүүдые хүсэд харюулдаггүй, эмхидхэлэй-техническэ гүримүүдые заабариин ёһоор сахидаггүй дээрэһээ ехэхэн дутуунуудтай байнабди.

Нёдондо жэлэй хабарай тарилга аяар 50 таран хоног соо унжагайраа һэн. Тарбагатайн, Кударын, Бичурын, Хэжэнгын аймагууд тарилгые бүри ехээр удаашруулһан байгаа.

Гэбэшье, республикын олонхи аймагууд нёдондоной энэ алдууе һургаал болгожо абаагүй, харин дахяад дабтахые һэдэжэ байна. Бичурын, Торнин, Мухар-Шэбэрэй, Прибайкальска, Кударын аймагууд энэ жэлэй тарилгада хэрэглэгдэхэ хүдөө ажалай машинануудай заһабарилгые мүнөө хүртэр дүүргэнгүй унжагайруулжал байһаар. Кяхтын, Торнин, Яруунын аймагууд хомут тоногуулаар оройдоо 60—70 процент хангагданхай.

Хабарай тарилгые агротехническэ богони болзор соо, эрхим шанартайгаар үнгэргэхэ ябадалда гол үүргэтэй байһан мори унаануудай шадал шэнээн хаа-хаанагүй муу байна. Кударын, Бичурын Мухар-Шэбэрэй, Зэдын Түнхэнэй аймагуудай мори унаагай хахадһаань олонхи дундаһаа доошо шадалтай ба туранхай байха юм.

Үрһэнэй фонд байгуулха ябадал тарилгада бэлэдхэлэй гол һалбари мүн. Гэбэшье, республика дотор үрһэ хааха түсэб холо дүүрээгүй байха юм. Яруунын, Кяхтын, Кударын колхозууд үрһэ хааха талаар илангаяа ехэ гээгдэлгэй байна. Хэтэрхэдээ һүүлэй хоёр һарын турша соо зарим нютагуудаар үрһэ хааха хүдэлмэри орхигдошоһон байба. Энэ хадаа зарим колхоз, аймагай газарай таһаг, МТС-үүдэй хүтэлбэрилэгшэд хүнэй хүзүүн дээрэ һууха бэлэдхэл хэһыень гэршэлнэ. Гадна, зарим колхозууд хүрэнгын таряае ондоо хэрэгсэлдэ үрижэ, гүрэндэ эсэргүү ябадал гаргана. Бичурын, Хэжэнгын аймагта һүүлэй үедэ хэдэн олон центнер хүрэнгын тарян хороошоһон байха юм. Мүн Түнхэнэй, Кяхтын, Мухар-Шэбэрэй аймагуудта иимэ баримта үзэгдөө.

Үрһэнэй таряае сэбэрлэжэ, кондиционно эрхим шанартай болгохо шухала хэмжээнүүд абтанагүй. Закаменай, Хэжэнгын, Курумканай, Хорнин, Торнин, Бичурын аймагуудта февраль соо нэгэшье центнер тарян сэбэрлэгдээгүй байха юм. Үрһэнэй тарилгын шанарые шалгаха хүдэлмэри илангаяа хангалтагүйгөөр ябуулагдана.

МТС-үүдэй тракторна парк хабарай тарилгын хахадые шахуу шиидхэхэ байна. Тиигэбэшье, республикын МТС-үүд трактор машинануудай заһабарилгые хангалтагүйгөөр үнгэргэжэ байха юм. Куйтунска, Ново-Брянска, Ехэ-Купалейн Итанцын, Курбын ба бусад хэдэн МТС-үүд трактор машинануудай заһабарилгые аяар мүнөө хүртэр дүүргээдүй байһаар. Трактор машинануудай заһабарилгын хангалтагүйгөөр үнгэргэгдэжэ байһан шалтагаан юун дээрэһээб гэхэдэ, МТС-үүдээр ажалай эмхидхэл ба жаяг зааншам һулаар табигдаһанһаа болоно. Курбын МТС-эй заһабарилагшадай дундахи жаяг заршам бүри һулаар табигданхай. Эндэхи зарим заһабарилагшад хүдэлмэреэ хаяад, хэдэн хоногоор зайгуултажа ябадаг байна. Тиигэбэшье, энээнһээ урда тээ директор байһан нүхэр Садовский гэгшэ иимэ ябадал тэсэжэ байгаа.

Трактор машинануудай заһабарилгые амжалтатайгаар шиидхэжэ байһан Гашейн, Саянтын, Хэжэнгын, Тарбагатайн, Иволгын, Хорнин ба бусад МТС-үүдэй түрүү дүршэлые халан абаха, заһабарилагшадай дундахи социалистическэ мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлхэ мэтын хэмжээнүүдые гээгдэнги МТС-үүд хараалаагүй байха юм.

Тарилгын үедэ хэрэглэхэ горючи, түрхихэ тоһо, зөөхэ газогенераторна тракторай түлишэ бэлэдхэхэ шухала хүдэлмэринүүдые олохон МТС хожомой ээлжээндэ табижархинхай. Бичурын, Эгэтын, Ехэ-Кударын ба бусад МТС-үүд горючи шэрэлгээ болошогүйгөөр унжагайруулна. Тарилгада бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэринүүдые эмхитэйгээр үнгэргэхэ хэрэгтэ бригада, звенонуудые һайнаар хүсэлдүүлэн эмхидхэхэ, тэдэнэртэ мори унаа зэр зэмсэг болон бусад хэрэгсэлнүүдые тушаажа үгэхэ, хүдэлмэриинь түсэб зохёохо, полевой стан, тракторна вагончигуудые түхеэрэхэ, нийтын эдеэ хоол эмхидхэхэ мэтэнүүд ехэ шухала гээшэ.

Улаан Армиһаа табигдажа ерэһэн колхозниигуудай тооһоо бригада, звенонуудые хүсэлдүүлхэ шухала. Саг үргэлжын бригада ба звенонуудые эмхидхэхэ тушаа аймаг бүхэндэ хэдэн удаа хэлсэгдэһэн байбашье, хэрэг дээрээ бэелүүлэгдэнэгүй. Звеногой гү, али бригадын членүүдые саг үргэлжын кадр болгохо шухала. Мүн ефремовскэ, семеноводческо үндэр ургасын звенонуудые колхоз бүхэндэ эмхидхэхэ хэрэгтэй.

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой обкомой XXII пленумэй тогтоолой ёһоор бригада, звенонуудые хүсэлдүүлхэ хүдэлмэри энэ гэһээр хаа-хаанагүй бэелүүлэгдэхэ ёһотой. Тарилгада хэрэглэгдэхэ үрһэ хааха сэбэрлэхэ, тарилгын кондицида хүргэх трактор болон хүдөө ажалай машина зэмсэг, хомуут тоногуудые заһабарилха мори унаае бэлэдхэхэ, эмнигүүдые олоор һургаха, полевой хүдэлмэрилэгшэдэй мэргэжэлые дээшэлүүлхэ хүдэлмэриин түсэб зохёохо ба бусад шухала хэмжээнүүдые колхоз, МТС, аймаг бүхэн «1946 ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй тогтоолой заабариин ёһоор үнгэргэхэ уялгатай.

Газарай хүрьһэндэ хабарай үедэ шиигнойто бариха ябадал ургасые дээшэлүүлхэ шухала хэмжээн мүн. Тиимэдэ энээндэ бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэринүүд нютаг бүхэнөөр түргэн ба эрхим шанартайгаар үнгэргэгдэхэ байна.

Нёдондо зарим колхозууд хабарай полевой хүдэлмэринүүдэ үнгэргэхэдөө агротехническэ заабаринуудые хүсэд сахингүй, харин хазагайруулһан байха юм. Мүнөө жэлдэ тарилгын агротехникые хазагайруулха ябадалтай хаа-хаанагүй эрид тэмсэл хэгдэхэ байна. Поли дээрэ наг шэбхэ шэрэхэ, шубуунай аргал, үнэһэн болон нютагай бусад үтэгжүүлгэнүүдые элбэгээр суглуулжа, тэдэниие һайнаар хадагалаад, зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ хамагай шухала зорилго байна. Колхозуудай энэ шухала хэмжээ-ябуулгануудые үнгэргэхэ хэрэгтэ агрономууд үдэр бүриин туһаламжа үзүүлхэ ёһотой.

Нүхэр Сталинай түүхэтэ үгөөр зоригжоһон манай республикын колхозно таряашад Сталинска Дүрбэтэхи табанжэлэй түрүүшын жэл болохо 1946 оной хабарай полевой хүдэлмэридэ бэлэдхэлые амжалтатайгаар үнгэргэжэ, тарилгые агротехническэ эрхим болзорнууд соо, һайн шанартайгаар дүүргэхэ байһандань бата найдагдана. 1946 оной хүдөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ зорилгые бэелүүлээд байхадаа, манай республикын колхоз, МТС-үүд 1946 ондо гүрэнтэйгээ хүсэд тооцоод, өөрын үрһэ хаахаһаа гадна, ажалта үдэртөө элбэг ехэ таряа талха абаха байна.

«1946 ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» СССР-эй Совнарком болон ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй ба партиин Бурят-Монголой областной Комитедэй XXII пленумэй тогтоолнуудай үндэһэ һуури дээрэ тарилгада бэлэдхэлэй бүхы хүдэлмэринүүдые дүүргэжэ, тэрэниие агротехническэ богони болзор соо шиидхэхэ ябадал нютагуудтахи хүтэлбэрилхы эмхи-зургаануудай дайшалхы зорилго мүн.

Республикын колхоз, МТС бүхэнөөр социалистическэ мүрысөөн хэзээ бүхэнэйхиһээ үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэ байна. Тэрээндэ хабаадаһан колхозник, МТС-эй хүдэлмэрилэгшэ бүхэн хүдөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхын түлөө шууд тэмсэхэ байһаниинь мэдээжэ.

АЗО-е даагшад ба МТС-үүдэй директорнүүдэй республиканска суглаан

Байгша оной мартын 11—13-ай үдэр нүүдтэ аймагай газарай таһагые даагшад ба машинно-тракторна станцинуудай директорнүүдэй республиканска суглаан боложо дүүрэбэ.

Суглаанда хабаадагшад 1945 оной хүдөө ажалай хүдэлмэриин дүнгүүд ба сааша зорилгонууд тухай БМАССР-эй Газарта яалангай Арадай Комиссар нүхэр Дубровскиин, мал ажалые хүгжүүлхэ зорилгонууд тухай БМАССР-эй Арадай комиссарнарай совет түрүүлэгшые орлогшо нүхэр Хазагаевай кадрнуудые хэрэглэхэ ба бэлэдхэхэ тухай БМАССР-эй Газартаряалангай Наркомые орлогшо нүхэр Гершевичын элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэбэ.

— Манай республикын газартаряалангай органуудай 1944 оной хүдэлмэриин дүнгүүдтэ СССР-эй Газартаряалангай Арадай Комиссар нүхэр Андреев 1945 оной февралиин 20-ой 209-дэхи приказ соогоо һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажалай ургасын доошоо орһые, республикын Наркомзем болон аймагай газарай таһагуудай хүдөө ажалай шухала һалбари — тарялнажалые хангалтагүй гөөр хүтэлбэриһые ба бусад ехэхэн дутуунуудые тэмдэглэһэн байха юм.

Тиигэбэшье, республикын газартаряалангай органуудай болон МТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэд 1945 ондо энэ дутуунуудые хүсэд усадхажа шадаагүй байһаниинь дүн үүд дээрэһээ харагдана. Үнгэрэгшэ жэлдэ республика дотор хүдөө ажалай культурануудые тариха гүрэнэй түсэб нэгэшье түрэлэй ургасаар дүүргэгдээгүй байна. Тэрэшэлэн хартаабха, овощь, техническэ, тэжээлэй культурануудые тариха түсэб дүүргэгдээгүй байха юм.

Республикын оройдоо 14 МТС зөөлэн хахалалгада оруулжа элдүүрилхэ жэлэй түсэбые дүүргэһэн байна. Гэхэтэй хамта, пар хахалха, парые хоёр дахин хахалха, культиваци хэхэ, намарай пар хахалха мэтын ургасые дээшэлүүлхэ шухала хүдэлмэринүүд дүүргэгдээгүй.

Үнгэрэгшэ жэлдэ зарим аймаг ба МТС-үүд 1944 онойхиһоо бага ургаса хураһаар байна. Бүхы республикамнай аяар 2 жэл соо гүрэндэ хүдөө ажалай культурануудые тушааха түсэбөө дүүргээгүй байха юм.

Закаменй, Торинн аймагууд дундаа зэргээр гектар бүриин 6—6,5 центнер оро һото культурануудай ургаса хуряажа, бэшэнһээ үлэмжэ һайн жэшээ харуулаа. Тэрэшэлэн Саянтын, Иволгын, Сэлэнгын, Гашейн, Хэжэнгын МТС-үүд тракторна хүдэлмэринүүдэй жэлэй түсэбүүдые 120—166 процент хүртэр дүүргэһэн байна. Эдэ МТС-үүд усолово трактор бүхэнөөр—250 га, Саянтын МТС—400 га зөөлэн хахалалгада оруулан элдүүрилээ.

Байкало-Кударын аймагай «Майн I» Зэлтграйн аймагай „Улаан Эрхирэг", Бичурын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ, Иволгын аймагай Калининай нэрэмжэтэ ба бусад колхозууд дундаа зэргээр гектар бүриин 8-һаа 10 центнер хүртэр, зарим участогуудһаа 12—14 центнер оро һото культурануудай ургаса хураһан байна. Тэрэшэлэн хэдэн олон түрүү звенонууд оро һото культурануудай ба овощиин үндэр ургаса хуряажа республика соо нэрэ алдартай болоһон байха юм. Саянтын МТС-эй нүхэр Дымбрылов, Ехэ Кударын МТС-эй нүхэр Дамбаев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг тракторна бригадануудай толтомо амжалтануудые бүгэдэндэ мэдээжэ болонхой — гэжэ мэтээр нүхэр Дубровский 1945 оной хүдэлмэринүүдые тобшолбо.

Саашань нүхэр Дубровский 1946 оной хабарай тарилгые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтажа, тэрэниие агротехническэ богони болзор соо, һайн шанартайгаар үнгэргэхэ талаар республикын олонхи колхоз, МТС, аймагуудай хангалтагүй бэлэдхэлтэй байһыень тэмдэглэжэ зуураа, сааша зорилгонууд дээрэ тогтоһон байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ тарилгада бэлэдхэлые удааруулһан шалтагһаа боложо зарим аймагууд хабарай полевой хүдэлмэриие тон ехээр унжагайруулһан байбашье, тэрэ алдууһаа мүнөө хүртэ һургаал абаагүй байһан баримтанууд үзэгдэнэ. Бичурын, Торинн, Мухаршэбэрэй, Прибайкальска, Кударын ба бусад аймагууд хүдөө ажалай машина зэмсэгүүдэй заһабарилгые һаатуулжа байһыень, Бэлхэтын, Торинн, Яруунын аймагуудаар хомут тон гуудай дутамгы нүхэр Дубровский эрид шүүмжэлбэ.

Кударын, Бичурын, Мухаршэбэрэй, Зэдын, Түнхэнэй колхозуудай морин унаагай шадал ниэдээгүй боложо тураһан баримтанууд элидхэл соо шангаар шүүмжэлэгдэһэн байха юм.

Республикын МТС-үүдэй трактор машиннуудай заһабарилга дээрэ тогтожо хэлэхэ зуураа, нүхэр Дубровский Гашейн, Саянтын, Хэжэнгын, Тарбагатайн Иволгын, Хоринн, [illegible] Ехэ Кударын, [illegible] МТС-үүдэй һайн [illegible] Кударын, Ново-Брянска, [illegible] болон бусад МТС-үүдэй [illegible] элирүүлэн хэлэһэн байна. [illegible] МТС-үүдэй заһабарилгын шанарай хангалтагүй байһан тухай элидхэл соо тэмдэглэгдэ. Тиихэ зуураа, нүхэр Дубровский [illegible] МТС-үүдэй [illegible] тухайхэ то [illegible] трактор [illegible]

мэри унжагайруулагдажа байна гэжэ хэлэбэ.

Үрһэ хааха, сэбэрлэхэ. тэрэниие тарилгын кондицида хүргэжэ, шанарыень шалгуулха, нютагай үтэгжүүлгэнүүдые саг соонь бэлэдхэжэ, һайнаар хадагалха, морин унаануудые амаруулан һайн тэжээл, харууһан дээрэ табиха ба тарилгада бэлэдхэлэй бэшэ бусад шухала хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ талаар республика соо ехэхэн дутуунуудай би байһаниие элидхэлшэ шүүмжэлбэ. Зарим МТС-үүдэй директор, аймагай газарай таһагуудые даагшадай хабарай полевой хүдэлмэриин бэлэдхэлые түргэн шиидхэхэ ябадалда мүнөө хүртэр хэрюу сэлгагүй өөр хандажа байһан тухай элидхэл соо хэлэгдэһэн байна.

Саашань нүхэр Дубровский «1946 ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» СССР-эй Совнаркомой ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй болон партиин Бурят-Монголой обкомой XXII пленумэй тогтоолнуудай ёһоор тарилгада бэлэдхэлые үнгэргэжэ, хабарай полевой хүдэлмэриие агротехническэ таарамжатай богони болзорто, һайн шанартайгаар дүүргэхэ сааша хи зорилгонуудые дэлгэрэнгыгээр хэлээ. Тиихэ зуураа, элидхэлшэ болбол хабартаа газар уһалха бэлэдхэл хэхэ, звено бригадануудые хүсэлдүүлэн, тэдэнэртэ бүхы хэрэгсэлнүүдыень дамжалгажа үгэхэ, хүдэлмэриин түсэбүүдые зохёохо, морин унаануудые амаруулан һайжаруулха, хүрэнгэ сэбэрлэхэ, тарилгын кондицида хүргэхэ, наг шэбхэ болон нютагай бэшэ үтэгжүүлгэнүүдые элбэгээр суглуулжа, зүбөөр хадагалха, трактор болон хүдөө-ажалай машина зэмсэгүүдэй заһабарилгые шангадхаха, тэрэнэй шанарые һайжаруулха мэтын бусад шухала хэмжээнүүдые саг соонь үнгэргэхэ асуудалнуудые дэлгэрэнгыгээр тогтоһон байна. Эдэ бүхые үнгэргэхэ хэрэгтэ аймагай газарай таһагууд ба МТС-үүдэй угаа ехэ үүргэтэй байһан тушаа нүхэр Дубровскиин элидхэл соо хэлэгдэһэн байха юм, Зэдын, Прибайкальска, Сэлэнгын, аймагай газарай таһагууд хүдөө-ажалые хүтэлбэрилхы үүргээ хүсэд дүүргэжэ шадаагүй байһан тухай элидхэл соо шүүмжэлэгдээ. Мүн зарим АЗО-нуудай мэргэжэлтэдэй хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилдэг ябадал тэмдэглэгдэһэн байха юм. Тиимэһээ хүдөө-ажалай мэргэжэлтэд өөртөө хабаатай үндэһэн асуудалнуудые һайнаар шиидхэнгүй, АЗО-гэй аппарат соогуур лишэ-тилишэ эрьелдэһээр үнэтэ сагаа үнгэргэдэг байһаниинь элирүүлэгдэбэ. Тэрэшэлэн нүхэр Дубровский БМАССР-эй Наркомземэй хүдэлмэриин дутуунуудые элидхэл соогоо тэмдэглэһэн байна.

Республикын МТС болон колхозуудай хабарай тарилые эрхим бэлэдхэлтэйгээр угтажа, тэрэниие богони болзор соо дүүргэжэ, 1946 ондо хүдөө-ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ ябадалые большевис скээр хүтэлбэрилхэ манай республикын урда табигдаһан шухала зорилгые бэелүүлхын түлөө аймагай газарай таһагууд ба МТС-үүдэй тэрэшэлэн БМАССР-эй Наркомземэй нуудшангаар оролсохо байһыень нүхэр Дубровский элидхэлээ түгэсхэһэн байха юм.

Удаань үгэ хэлэлгэ эхилбэ. Жаримска МТС-эй директор нүхэр Тупикин үгэ абажа хэлэхэ зуураа, МТС ба АЗО-нуудай өөһэд хоорондоо холбоо барисазгүй өөр хүдэлмэрилдэг байһые тэмдэглэбэ. МТС-эй колхозтой хэһэн договорнууд жэлһээ жэлдэ дүүргэгдэдэггүй. Тэрэшэлэн колхозуудай тракторстнуудай абаха абалиие саг соонь түлэдэггүй ябадалнуудые нүхэр Тупикин шүүмжэлһэн байна. Зарим агрономуудай тарилгын шанарые хүсэд шалгажа, тракторстнуудта тодо һонор заабари үгэдэггүй дээрэһээ һүүлэй жэлнүүдтэ ургаса доошоо ороһон байна гэжэ дээрэхи нүхэр мэдүүлбэ.

— Ургасые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ агрономууд угаа ехэ үүргэтэй байһан болобошье, сэхэ хүдэлмэреэ дүүргэдэггүй. Тиимэ тулада АЗО болон МТС-үүдэй агрономуудай харюусалгые дээшэлүүлэ гэхэ зайлашагүй шухала гэжэ Бичурын МТС-эй директор нүхэр Нетесов хэлээ. Мүн нүхэр Нетесов трактор машинануудые заһабарилха запасной хэрэгсэлнүүд дутажа, хүдэлмэриимнай һаатуулна гэбэ.

Торинн аймагай газарай таһагые даагша нүхэр Саргаев МТС-үүдэй жэлэйгээ тоосоое аймагай газарай таһагтай зүбшэжэ баталуулха заабариие бэелүүлдэггүй байһые, тэрэшэлэн МТС АЗО хоёрой холбоо барисалгүйгөөр хүдэлмэрилдэгые тэмдэглээ. Тиимэһээ МТС-үүдэй директорнүүд колхозуудые эмхидхэлэй талаар хүгжүүлхэ тушаа [illegible]

— Агрономууд хүдөө ажалай культуранууд ургасые дээшэлүүлхэ [illegible] гаргаха [illegible] гэнэ. Гэхэтэй хамта, республикын Наркомзем МТС-үүдые агрономуудаар хангаха тушаа [illegible] байна. Юуб гэхэдэ, манай МТС мүнөө хүртэ өөрын агрономгүй байһаар, — гэжэ Иган[illegible] МТС-эй директор нүхэр Николаец хэлэбэ.

Олохой мелиоративно-туршалтын станциин директор нүхэр Жигульский [illegible]

турануудай болон овощиин үндэр ургасы хурялгдаха байһаниинь республикын түрүү колхозуудай дүршэл дээрэһээ элирбэ. Тиин, газар уһалха, агротехническэ заба иин ёһоор үтэгжүүлхэ гэхэмэ тон шухала байһан хадань энэ хэмжээнүүдые дары сагаа бэелүүлхэ ёһотойб. Гэхэ зуураа, нүхэр Жигульский республикын колхозуудай огородой эдеэ ехээр ургуулха хэрэгтэ хайша хэрэгэр хандадаг байһаниие тэмдэглэбэ.

Ехэ-Кударын МТС-эй директор нүхэр Димигров Улан-Удын нефтебазын муугаар хүдэлмэрилдэг, тэндэһээ горючи абаашахаяа хүдөө нютагуудһаа ерэхэдэ ашаалагшье хүн байдаггүй ба бусад ехэнүүд дутуунуудтай байдаг тухайнь тоггохо зуураа, талха татаха болон бусад шухала зүйлнүүдые механизировали хүсөөр гүйсэдхэдэг болохо ябадалда электростанци угаа ехэ удхашанартай байһан тулада Кударада электростанци байгуулха гэшэ тон шухала байна гэжэ дурадхал оруулба.

БМАССР-эй Наркомземэй машинно-техническэ таһагай главна инженер нүхэр Ламбразо хүдөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ хэрэгтэ МТС-үүдэй гол үүргэтэйе тэмдэглэхэ зуураа, аймагуудай газар таряалангай органуудай МТС-үүдэй хүдэлмэридэ туһаладаггүй, МТС-үүдэй үүргые дээшэлүүлхын түлөө тэмсэдэггүй байһыень элирхэйлэн хэлэбэ. Саашань нүхэр Ламбразо трактор машинануудай заһабарилгын хангалтагүй өөр ба муу шанартайгаар үнгэргэдэжэ байһан тухай хэлэһэн байна. Тиихэ зуураа, дээрэхи нүхэр Ламбразо машина зэмсэгүүдые һайнаар хадагалха, МТС-үүдэй буусануудые гурилшуулха ябадал тон шухала байна гэбэ.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ республикын колхозууд муу ургаса хурнажа, оройһото культурануудай болон олон жэлэй ногооной ургасын үрһэ хаажа шадангүй, ходо гүрэнһөө абажа байна, Семеноводческо звено ууд зарим газарнуудаар ёһын тулада эмхидхэгдэнхэй. Гадна, иимэ звеногой членүүд саг үргэлжэ ондоо хүдэлмэридэ элсүүлэгдэдэг байха юм. Тэдэнэр агротехникын заабаринуудые хурялга болон тарилгын шье үедэ хүсэд сахинагүй, — гэжэ БМАССР-эй Наркомземэй агроном нүхэр Мамилов хэлэбэ.

Тэрэшэлэн Хонхолойн МТС-эй директор нүхэр Перевалов, БМАССР-эй Наркомземэй главна агроном нүхэр Лезик, Тарбагатайн МТС-эй директор нүхэр Бергунов, ВЛКСМ-эй обкомой секретарь нүхэр Семенов, Саянтын МТС-эй директор нүхэр Танхасаев, Кабанскын АЗО-е даагша нүхэр Карпов ба бусад элидхэл тушаа үгэ хэлэһэн байна.

Удаань, Бурят-Монголой АССР-эй Совнаркомой түрүүлэгшые орлогшо нүхэр Ершов республикын колхоз, МТС-үүдэй муугаар хүдэлмэрилһые шүүмжэлхэ зуураа, хүдөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхын тулада МТС, колхозуудай бүхы хүсые элсүүлэтэй хамта, полевой хүдэлмэрилэгшэдэй дундахи социалистическа мүрысөө улам үргэлжэлүүлхэ, колхозникууд ба тракторстнуудай байдалые һайжаруулха ябадал шухала хэрэг гэжэ тэмдэглээ.

Малажалые хүгжүүлхэ зорилгонууд тухай БМАССР-эй Арадай Комиссарнарай Советэй түрүүлэгшые орлогшо нүхэр Хазагаевай элидхэл тушаа 10 гарам хүн үгэ хэлэбэ. Тэдэнэр малаа үбэлжэлгын хэрэгээр үнгэргэгдэжэ байһан тухай ба саашанхи зорилгонуудые хуряаһан байха юм.

Кадрнуудые хэрэглэхэ ба бэлэдхэхэ тухай БМАССР-эй Газартаряалангай Наркомые орлогшо нүхэр Гершевичын элидхэл тушаа олохон хүн үгэ хэлэһэн байна. Кадрнуудые шэлэн олохо болон МТС, колхозуудые али бүхы мэргэжэлтэй хүчүүдээр хангаха хэрэгтэ БМАССР-эй Наркомземэй зүгһөө шухала анхарал табигдадаггүй байһыень үгэ хэлэгшэд шүүмжэлээ.

Тэдэнэй һүүлээр, ВКП(б)-гэй обкомой кадрнуудые эрхилхэ секретарь нүхэр Сатьников үгэ хэлэһэн байна.

Удаань, суглаанда хабаадагшад «1946 ондо хүдөө ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэб тухай» ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет болон ВКП(б)-гэй Центральна Комитедэй ба Бурят-Монголой обкомой XXII пленумэй тогтоолнуудай үндэһэ һуури дээрэ хүдөө ажалай культурануудай ургасые дээшэлүүлхэ ба колхозно малажалые хүгжүүлхэ шухала хэмжээнүүдые хараалһан шиидхэбэри баталан абаба.

Тэрэнэй һүүлээр, БМАССР-эй Газартаряалангай Нарком нүхэр Дубровский ба бэл СССР-эй Наркомземэй дэлгэба[illegible] «Социалистическэ хүдөө ажалай [illegible]» гэһэн значогуудые Саянтын, Хонхолойн МТС-эй директор нүхэр Танхасаев, Перевалов, Иволгын МТС-эй директор [illegible] [illegible]

Немецкэ сэрэгэй гол ехэ гэмтэ ябадал хэгшэдые сүүдлэхэ Нюрнбергдэхи процесс

Мартын 11-эй үдэшын заседани

НЮРНБЕРГ, мартын 11. (ТАСС). Трибуналай мартын 11-эй үдэшын заседаниин дээрэ американска, английска ба советскэ гэмнэлтын түлөөлэгшэд үмөөрэлтын гэршэ Мильх гэгшэһээ асуулта хэһэн байна.

Гэмнэгдэгшэ Герингдэ туһалха мэдүүлгэ үгэхын тула үмөөрэлтын дуудаһан, Герингын дүтын албахаагша байһан Мильх гэгшэ бодото дээрээ Герингдэ тохогдоһон гэмнэлтые бүгэдыень шахуу мэдэрбэ. Мильх гэгшэ „аягүй асуудалнуудһаа" зайлахые элдэб янзаар оролдожо, мэргэмхайлаа шалтахые оролдоһон байна гэбэшье, гэршэ болбол алхам бүхэндөө, үгэ бүхэндөө ганса Герингые бэшэ, харин тэрэниие түлөөлһэн германскэ генералитедые элирүүлхэ баатай болоо.

Үдэшын заседаниин эхиндэ Мильх гэгшые американска гэмнэлтын үмэнэһөө асуужа байһан Джексон болбол гэршэ хадаа түсэблэлгын центральна бюрогой член байгаа, тэрэ бюро хадаа түүхэй элдэй ресурсые хубаарилхаһаа гадна германска сэрэгэй ажаүйлэдбэриин зарим һалбаринуудта хүдэлмэришэдэй хүсые хубааридаг байгаа гэжэ элирүүлбэ. Илангаяа Мильх гэгшэ Герингын зүбшөөрэлөөр үйлэдбэриин ажалые дээшэнь үргэхэ ябадалда СС-ые хэрэглэхэ гэһэн һанамжа оруулһан байна. Мильх хадаа ямаршье муу юумэ хэхэ һанаагүй байгааб гэжэ хэлэхые һэдэһэн болобошье, харин эсэсэй эсэстэ репресси тухай хэлэгдэһэн байна гэжэ мэдэрбэ. Эсэсовецүүд хүдэлмэришэдые барижа абаад концентрационно легерьнуудта ябуулһан байна.

Мильх болбол Герингын дура зоригые харуулжа, плендэ абтаһан сэрэгэй хүнүүдые сэрэгэй ажаүйлэдбэридэ ба хүдөө ажахыда ашаглаха ябадалай үүсхэгшэнь байһан хүм гэбэ. Тэрэнэй һүүлээр, плендэ абтаһан сэрэгэй хүнүүдые сэрэгэй ажаүйлэдбэридэ хэрэглэхэдээ Мильх болбол СС-тэнэй зүгһөө тэдэндэ хэмжээ абажа, тэдэнэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ талаар „шалгагдаһан арга" хэрэглэһэн байгаа.

Гэмнэгшын документнүүдһээ тодоруулһанай ёһоор түсэблэлгын центральна бюрогой заседаниинуудай нэгэн дээрэ Мильх болбол плендэ абтаһан советскэ сэрэгэйхидые зенитнэ артиллеридэ ашаглаха гэжэ дурадхаһан байгаа.

Французска залуу хүдэлмэришэдые немецкэ каторгда намнаһан ябадалые сагаадхахын тулада, Мильх болбол ехэ зохид элирхэйлэлтэ һаннһан байна. Тэрэнэй хэлэһэнэй ёһоор хадаа, францида партизанска хүдэлөөниие ехэдхэхые болюулхын тула французска бүхы залуу хүдэлмэришэдые Германи худар абаашаха хэрэгтэй байба.

Мэхэлэгдэжэ гү, али хүсөөр Германида абаашагдаһан харьин хүдэлмэришэд хадаа тон хангалтагүйгөөр хүдэлмэрилдэг байгаа. Тиимэ ушарһаа түсэблэлгын центральна бюро болбол Мильх гэгшын дурадхалаар муугаар хүдэлмэрилэгшэдэй списогые «Гитлерэй нэйдабаритай гарга» ябуулаха гэжэ шиидхэһэн байгаа. Гиммлер хадаа ямар аргаар хүнүүдые һайн хүдэлмэрилхэ ябадалда баалаха байгааб гэжэ гэмнэгшын асуухада, Мильх гэгшэ элдэб, дэмы хоосон үгэнүүдые хэлэжэ эхилбэ.

Гэмнэгшэ болбол гэршэдэ һануулхадаа, тэрэ хадаа Гиммлергүйгөөр гадаадын хүдэлмэришэдтэ хэмжээ абаха хүсэтэ зэбсэгые олоһон байна гэбэ. Хэрэгээ германска үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэд, мастернууд ба һахюулшадай харьин хүдэлмэришэдтэ хатуу шэрүүн хэмжээнүүдые абаагүй һаань, тэдэндэ хэһээлтэ үзүүлэгдэхэ гэжэ занаһан Мильх гэгшын мэдүүлгые Джексон уншана. Еврейнүүдые халхалһаа немец болгон концлагерьта ябуулагдаха гэжэ Мильх занаһан юм. Тэрээндэ иимэ мэдүүлгэ хабаадана: „Ородой хоёр офицернүүд самолёдоор тэрэдэхые оролдоһон аад, аварида ороһон байна. Би хоюулыень дары үлгэжэ алагты гэжэ захираа һэм. Үсэгэлдэр тэдэнэр үлгэгдэһэн гү, али буудагдаһан байгаа. Эдэнэрые бусадтань һургаал болгохын тула завод дээрэ үлгэжэ алахые би хүсэһэн байгааб. Энээн тухай бүхы үйлэдбэриин хүтэлбэрилэгшэдтэ эли байхыень би хүсэнэб".

Английска гэмнэлтын түлөөлэгшэ Робертс гэгшэ гэршэһээ асуулта хэжэ ороходоо, германска агаарай хүсэнүүдэй хамгаалалтын шэнжэтэй байһан тухай мартын 8-да Мильх гэгшын хэлэһэниие һануулна. Робертс болбол Герингын 1935 оной май һарын соо хэһэн мэдүүлгые уншажа, тэрээндэнь иигэжэ хэлэгдэнэ: „Би хадаа сахилгаан шэнги дайсадые бута сохихо ба бүгэдые дарха тиимэ агаарай хүсые байгуулха һанаатайб". „Энэ хадаа хамгаалалтын шэнжэдэ али гү?",—гэжэ гэмнэгшэ асууна.

„Үгы, энэ хадаа хамгаалалтын шэнжэтэй бэшэ. Харин үгэнүүд хэрэгүүд хоёрой хоорондын илгаае үргэлжэдөө хараха хэрэгтэй" гэжэ Мильх харюусаба.

Гэмнэгшэ болбол Герингын баһа нэгэ тиимэл дайшалхы мэдүүлгые уншана. Гэршэ болбол энэ хадаа тэрэнэй германска авиациин „хамгаалалгын" шэнжын тухай дэмы шалшаһан ушар харша болоно, энэ хадаа хамгаалалтада бэлэдхэл бэшэ, харин добтолгодо бэлэдхэһэн байна гэжэ дахин мэдэрнэ.

Гэршэ болбол Дээдэ Силезиин лагерьһаа тэрьедэһэн 50 английскэ лэтчигүүдые алаһан тухай асуудалда харюу үгэхэһөө арсахые оролдоно. Гэбэшье, һүүлээрынь «энэ хадаа алалга байгаа һэн» гэжэ мэдэрһэн байха юм.

СССР-һээ главна гэмнэгшэ нүхэр Руденко асуултада ороно.

Советскэ Союзай эсэргүү дайниие Гитлерэй түсэблэһэн тухай гэршэ хэзээ мэдэһэн байгааб гэжэ нүхэр Руденко асууна. Гэршэ харюусахадаа, тэрэ хадаа энээн тухай 1941 оной январьда мэдэһэн байгааб гэбэ. Геринг болбол Гитлер хадаа Советскэ Союзай талаһаа Германида добтолхые хүлеэжэ байгаа гэжэ тэрээндэ мэдүүлһэн байгаа. Герингтэй ямар байдал[illegible] тухай асуухада, гэршэ [illegible] жа эхилнэ. Энэ хөөрэлдөө[illegible] вариин 30-да болоо һэн[illegible] дэрбэ.

ГЭМНЭГШЭ: — Та [illegible] асуудалые зүбшэн хэлсэ[illegible] тай дай хэхые хүсэһэгүй [illegible] хэзээ хэлээ һэм?

ГЭРШЭ: — Энэ хадаа 19[illegible] 22-то болоо һэн гэбэ.

ГЭМНЭГШЭ: — Геринг [illegible] тай дайлалдахые хүсөөгүй [illegible] талха гүт?

ГЭРШЭ: — Намда тиим[illegible] һэн.

ГЭМНЭГШЭ: — Тэрэнэй [illegible] хадаа, Германида добтолхо[illegible] байһан орон болохо Росси[illegible] даа хэхые Геринг юунэ[illegible] (зал соо энеэдэн болоно).

ГЭРШЭ: — Геринг болбо[illegible] да дурагүй байһан юм. ([illegible] дэн).

ГЭМНЭГШЭ: — Геринг [illegible] тай байлдахые хүсөөгүйб, [illegible] хэлэжэ үгэхэ гүт?

ГЭРШЭ: — Тэрэ хадаа [illegible] дай хэхэдэ, плангаа Росс[illegible] лаллаха ябадалда дурагүй [illegible] нии һанахада гансашье би [illegible] рян энээн тухай бусад оли[illegible] ойлгодог байгаа.

ГЭМНЭГШЭ: — Тэрэшэлэн [illegible] Росситай дай хэхэ ябадалай [illegible] байгаа гүт?

ГЭРШЭ: — Тиимэ, би Росс[illegible] хэхэ ябадалай дайсан байга[illegible]

ГЭМНЭГШЭ: — Танай [illegible] этигэмжэгүй байна, Германи[illegible] добтолхоо байһан тухай хэл[illegible] на, харин Геринг ба бусад [illegible] цернүүд Росситай дай хэ[illegible] гэжэ та баталжа байнат.

ГЭРШЭ: — Мэнии тодорхо[illegible] шөөрыт. Геринг намда [illegible] Росси хадаа Германитай да[illegible] жэ байна гэһэн тэрэ һанал [illegible] лер баримтална гэжэ хэлэ[illegible] даз Герингын ба минии һ[illegible] энэ хадаа Гитлерэй һанал [illegible]

ГЭМНЭГШЭ: — Тиихэдэ, [illegible] тапшье Гитлерэй энэ һанал[illegible] гүй байгаа гүт?

ГЭРШЭ: — Би гансал өө[illegible] хай хэлэжэ шадахаб. Би [illegible] өөрынгөө дүтын ханинуу[illegible] байгааб, тэрэнээ мүнөөшье [illegible] Росси болбол манда добтол[illegible] жэ байна гэгшые би [illegible]

Нүхэр Руденко болбол [illegible] һан советскэ сэрэгэйхидые [illegible] нитнэ артиллерида ашаглаһа[illegible] далые элирүүлгэдэ ороно. [illegible] бот эшэһэн маягтайгаар герм[illegible] ховно командованиин энэ та[illegible] гые «һайхан бэшэ ябадал» г[illegible] жэлэн хэлэнэ.

Энэ шэнжэлэлые арай зөөл[illegible] лоногүй гүт гэжэ гэмнэгшын [illegible] гэршэ харюусахаһаа арсана.

Иигээд үдэшын заседани [illegible]

Мартын 12-ой үглөөнэй заседани

НЮРНБЕРГ, мартын 12. (ТАСС). Гэмнэгдэгшэ Герингын хэрэг тушаа гурбадахи гэршэ болохо германска агаарай сэрэгэй хүсэнүүдэй авиациин полковник байһан Браухич гэгшэһээ зэргэ асуулта Трибуналай мартын 12-ой үглөөнэй заседани дээрэ эхилбэ. Гэршэ болбол удаан сагта Герингын нэгэдэхи адъютант байһан юм.

Үмөөрэгшэд Штамер ба Латернзер гэгшэд гэршэдэ хэдэн асуудалнуудые табина.

Энээнэй һүүлдэ США-һаа главна гэмнэгшэ Джексон гэгшэ гэршэһээ асуулта хэжэ эхилбэ. Геринг ба бусад элитэ гитлеровецүүдэй хабаадалгатайгаар болоһон зүблөөнүүдэй бэшэгүүд болон хэдэн хэдэн документнүүдые гэмнэгшэ гэршэдэ харуулна. Гэмнэгшын асуудалнуудта харюусан, гэршэ хадаа иимэ зүблөөнүүд дээрэ байһанаа нэтэрүүгээ арсажа, иимэ зүблөөнүүд тухай юушье тэрээндэ мэдэгдэхэгүй һэн гэнэ. Гэбэшье „Барбаросса" түсэбые зүбшэжэ үзэхэ зүблөөн болоһон тухай мэдэхэ һэм гэжэ хэлэнэ. Ямаршье ушарые һанажа шадахагүй байнаб гэжэ гэмнэгшын олонхи асуудалнуудта харюусана. Гиигэбэшье аэродромуудые байгуулха ба олошоруулха түсэб хаража үзэһэ[illegible]

Герингын [illegible] Кернер [illegible]

центрационно лагерьнуудые тэндэ хаагдагшадта эгээл һайнаар хандадаг „Гүрэнэй дайсадые һурган хүмүүжүүлхэ" колони байгаа гэжэ харуулхые оролдоно.

Тээд гэмнэгшэдэй асуулта хэжэ эхилхэтэй хамта Кернер гэб гэнтэ мартамхай ба олон үгэгүй болошоно. Тэрэниие США-һаа главна гэмнэгшэ Джексон болбол түрүүлжэ тэрээнһээ асуулта хэнэ. Сүүдэлүүлэгшэ Геринг ба бусад гитлеровскэ заговорто хабаадагшадай гэмтэ ажал-ябуулганууд тухай бүхы асуудалнуудта Кернер сэхэ зэдэ харюунуудые үгэхээр оролдон, «мэдэнэгүйб", „һананагүйб", „юушье ойлгоногүйб" гэһэн харюунуудые ходо үгэнэ.

Гэмнэгшэ Джексон өөрынгөө һүүлшын асуудалнуудаар гэршэ Кернерэй „мартамхай" болошоһоной шалтагааниие элирүүлнэ.

ГЭМНЭГШЭ: Нёгөөдэ жэлэй октябрьта хэгдэһэл асуултын үедэ, та өөрынгөө начальник байһан рейхсмаршал Герингэ эсэргүү ямаршье үгэ үгэхэгүйб, юундэб гэхэдэ Герингые ренессансын (ургалтын үеын) һүүлшын түлөөлэгшэ гэжэ тоолоһон дээрэһээ, тэрээндэ эсэр[illegible]

ГЭРШЭ: Тиимэ, энэ хадаа минии [illegible]

СССР-һээ главна гэмнэгшэ нүхэр Руденко [illegible]

[illegible]

ГЭРШЭ: Һананагүйб.

Нүхэр Руденко гэршэдэ [illegible] рэа табиһан „тэмдэгүүдые" [illegible] Тиихэдэ гэршэ „һанамгай" [illegible] но.

ГЭМНЭГШЭ: Энэ зүблөөн [illegible] манида үгтэхэ тушаалганууд [illegible] хараалагдаһан байна гэжэ [illegible] ментнүүдһээ элирхэйлэгдэнэ. [illegible] хэдэ, Советскэ Союзай [illegible] районуудһаа 2 миллион то[illegible] эригдэһэн байгаа. Эдэ мэтын [illegible] ганууд хадаа эзэмдэгдэһэн [illegible] тонолго болоно гэжэ та тоолон[illegible]

ГЭРШЭ: Эзэмдэгдэһэн [illegible] Германиие эдеэ хоолоор ханга[illegible] баадалсаха ёһотой байгаа.

ГЭМНЭГШЭ: Теэд эдэ эзэ[illegible] оронууд немецүүдые ерэхыень [illegible] юм гү?

Гэршэ юумэ дуугарнагүй.

ГЭМНЭГШЭ: Та энээниие [illegible] жэ тоолоногүй гүт? Танай [illegible] тэрэ зүблөөн дээрэ эзэмдэгдэ[illegible] нуудые тонохо, тон лэ ехээ[illegible] зорилготойб гэжэ Герингын [illegible] та һанахагүй гүт?

Иимэ үгэнүүдые һананагүйб[illegible] нөөшь гэршэ хэлэнэ. Немецүү[illegible] лэгдэһэн областьнуудай хүт[illegible]

[illegible]

Харюусалгата редактор[illegible] орлогшо Д. ЛУБСА[illegible]

РЕДАКЦИ ба ХЭВЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ Үнэн) ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23, АТС—1-80; зам. редактора—7-89; ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной [illegible] и промышленности—7.89; сельского хозяйства—6-03; писем и переводов—6-03 (2 зв.); объявлений 2-64 (2 зв.).

Н—00570.

Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР.

Тираж [illegible]